

KAROL SIDON

NÁVRAT ABRAHÁMŮV

(vydalo nakladatelství Půdorys, Praha 1995)

Místo předmluvy

Vážený pane nakladateli,

když jsem si díky Vašemu zájmu o *Abrahámův návrat* po létech přečetl knížku, kterou jsem napsal snad v osmdesátém roce, byl jsem překvapen. Obával jsem se, že se při četbě budu stydět za každou větu, ale dělo se to jen výjimečně. Mé překvapení souvisí naopak s rozhodností, s níž jsem byl schopen formulovat odpovědi na otázky, které si ještě po patnácti letech studia kladu, a na něž si dokonce ani nedovedu odpovědět lépe, než jsem to dělal tenkrát, když jsem se svým studiem začínal.

Váš

Karol Sidon

V Praze 23. října 1995

1.

✎

Věčný, buď požehnán, zjevil se Abramovi v Cháran, a řekl mu: „Jdi sobě - ze své vlasti, ze svého rodiště a ze svého otcovského domu, do země, kterou ti ukáži.“ A zavázal se mu: Odejdeš-li ze své vlasti, učiním z tebe veliký národ, odejdeš-li ze svého rodiště, požehnám ti, odejdeš-li ze svého otcovského domu, zvelebím tvé jméno. Půjdeš-li však do *té* země, kterou ti *já* ukáži, staneš se sám požehnáním a budou v tobě požehnány všechny rodiny země!

Starší Abramův bratr Náchor zplodil dvanáct synů k obrazům dvanácti nebeských souhvězdí zvířetníku, ale Abramova žena Sáráj byla neplodná a Abram sám se pokládal za prokletého, bez dětí. Přesto však nešel *sobě*, aby mu Věčný, buď požehnán, dal potomstvo.

Náchor byl bohatý muž, ale Abram nešel *sobě*, aby mu Bůh požehnal na majetku.

Náchor byl slavný muž ve svém pokolení, ale Abram nešel *sobě* pro slávu a pro velebu svého jména.

Šel *sobě*, aby se stal požehnáním pro *všechny*. Věděl, že jeho niterné „sobě“ je Adam. A tak jeho cesta k nejisté budoucnosti je rozhodujícím obratem v lidských dějinách, započatých Adamovým pádem.

2.

✎

Bůh stvořil Adama jako svou *podobu*. Kde je podoba, je ovšem i tvář, kterou podoba odráží. Touto Tváří Adama je Bůh.

Když však Adam pojedl z plodů stromu Poznání dobra a zla, o němž mu Bůh přikázal: Nejez z něho, abys nezemřel smrtí, a když potom uslyšel hlas Věčného Boha, který ho volal, tu se Adam bál a „*skryl se z tváře* Věčného Boha“.

Také Kain, prvorozený Adamův, když zavraždil svého bratra, „*vyšel z tváře* Věčného“. Přestoupení a podlehnutí hříchu odvádí podobu z její spravedlivé míry, z přirozeného a pravdivého vztahu k jejímu Já, do světa porušení a zla.

Takový je smysl lidských dějin i po Abrahamovi, ale s jeho obrácením vzešla lidem i Bohu naděje. A proto řekl Všemohoucí Abramovi: „Chod' před mou tváří - a budeš dokonalý.“ Nikoliv, aby se snažil být dokonalý, a potom že bude chodit před jeho tváří, ale tak, jak je řečeno.

Dokud se Adam neskryl a chodil před tváří svého Stvořitele, byl bytostí dokonalou a čistou, svatou. To ale neznamená, jak víme, že nebyl s to zhřešit, skrýt se a propadnout smrti. Kdyby dokonalost neodvisela od svobodné vůle, nemusil Věčný Bůh Adama varovat, aby nejedl z plodů stromu Poznání dobra a zla, a nezaložil by pro něj zahradu Eden, aby ji obdělával a *střežil*. A nebyl by ovšem v zahradě Eden Náchaš, Had svodu a zkoušky. Dokonalost a svatost je otázkou *volby*.

Jestliže však Adam měl znovu a znovu volit důvěru a poslušnost své Tváři a tím i vůli k nepřestoupení jediného příkazu, který mu byl Bohem dán, Abram, který již stál v mohutném proudu lidského pádu, musil se usebrat k opravdu heroickému *jití proti pádu*, sobě, pro všechny, proti všem zvyklostem a znovu a znovu, od zkoušky ke zkoušce, po celý svůj život, volit jediné, *návrat*.

Adam odvedl podobu Boží z její Tváře a na Abrahamovi je, aby ji před tvář Boží vrátil tím, že důsledně chodí před ní. Neboť vyslyšel volání Věčného, buď požehnán: „Vraťte se, synové Adamovi!“

Nová vlast, kterou Bůh Abramovi ukázal, byla osídlena deseti kenaánskými kmeny. Byla to země, v níž mohl žít jako host, nikoliv však jako její držitel. Ale přesto mu Věčný, buď požehnán, řekl: „Dám ji tvému semeni do věčného držení“.

Až do vysokého věku bezdětný, nežádal od Boha důkaz ve věci zaslíbeného potomstva, ani ve věci zaslíbeného požehnání, ani ve věci zvelebení svého jména. Vždyť proto nešel *sobě*. Když vyšel z Cháran, bylo mu 75 let, a protože byl znalý v hvězdopravectví, znal svůj *osud*. „Jsem prokletý,“ to jest bez potomstva, zničený, odříznut od kmene života, ale Věčný, buď požehnán, vyvedl ho ven pod hvězdná nebesa, která On stvořil, a tak ho vyvedl i z víry v nezměnitelný osud. „Nahlédni nebesa,“ pravil mu, „a spočti hvězdy, můžeš-li je spočíst: *tak* bude símě tvé!“ Abram Bohu *uvěřil*, ale ve věci věčného držení *země* nezůstal jen u víry, byt měla logický základ, a požádal o důkaz. Šel *sobě*, aby se stal požehnáním, a toto požehnání, které chtěl přinést lidem, souviselo se zemí, s jednou určitou zemí, s budoucí Erec Jisráel. A o držení této země chtěl být ujistěn nejen logikou a nejen vírou, ale Božím skutkem. „Podle čeho poznám, že ji dědičně obdržím?“ zeptal se.

Bůh se mu dosud zjevoval ve snu nebo u vidění, nyní však žádal o důkaz, že Věčný, buď požehnán, a Elohim, Stvořitel a vládce světa, je *týž a jeden*.

Tím, že šel *sobě* pro všechny, vzal na sebe *dějinný úkol*. Nešel *sobě* jen pro sebe, stejně tak jako Adam nezhršil pouze *sobě*, Adamovi, ale Adamovi, lidstvu. Abrahamovo jítí přesahuje čas jednoho života a zakládá cestu budoucích generací. Protože směřuje do Edenu, směřuje k věčnosti. A jakkoli je tedy výsostně *ideální*, je právě proto výsostně *pozemské*. Do Věčnosti se kráčí po Zemi. Proto potřeboval a chtěl vědět, zda je Věčný, buď požehnán, nejen pánem niterného, ale i fyzického světa, je-li nejen pánem nebes, ale i Země, a zda je pánem nejen *budoucího*, ale i *tohoto* světa.

A Věčný, buď požehnán, na jeho spravedlivý požadavek přistoupil a uzavřel s ním *smlouvu*.

Vybídl Abrama, aby pro něho vzal jalovici, kozu a berana, holubici a holoubě, a aby je rozložil na obětiště. Velká zvířata Abram rozřal každé ve dvě a tyto části pak položil naproti *sobě*, ptáky neroztínal. Učinil všechny přípravy k zápalné oběti, ale nevnesl *vlastního ohně*.

Při západu Slunce obklíčila ho mrákota a Věčný, buď požehnán, odhalil mu budoucnost. Tuto zemi, do které ho vyvedl z Uru a Cháran, neobdrží ani on, ani jeho syn, ani jeho vnukové, naopak, jeho símě bude dlouhá léta žít v zemi, která mu nebude patřit, a bude otročit cizímu národu. Teprve čtvrté pokolení přivede Bůh nazpět a to se ujme dědictví. A když Slunce zapadlo a zhoustla tma, hle, „pec kouřící se a pochodeň ohnivá, jež procházela mezi těmi díly“! Z nebes sestoupil *ohněň*, aby strávil oběť, z nebe šlehl *blesk*.

Tímto bleskem podepsal Bůh svou smlouvu s Abramem a také později ji tímž způsobem stvrzoval semeni Abrahamovu. Když Moše, jehož Bůh vyvolil, aby vyvedl děti Jisraele z egyptského otroctví, zasvětil v poušti Věčnému, buď požehnán, svatostánek, když král David obětoval na hoře Moria oběť za odvrácení moru, když pak jeho syn Šalómo zasvěcoval první obětí chrám, pokaždé sestoupil nebeský *ohněň*, aby pozřel předloženou oběť, a tak Věčný, buď požehnán, potvrzoval každému pokolení, jež toho bylo hodno, že je Pánem světa. A proto také Bůh zabil oba syny velekněze Aharóna, bratra Mošeho, když vnesli na oltář *cizí ohněň*, tedy svůj. „Podle čeho poznám, že ji dědičně obdržím?“ tázal se Abram, a toto byla odpověď: „Já jsem!“

Abramova žena Sáráj byla však neplodná, a ač dostal zaslíbení, zůstával nadále bezdětný. Aby pomohla svému muži i Bohu, přiměla Sáráj svého muže, aby si vzal za ženu její služku Hágár, Egypt'anku. K tomu došlo až desátého roku po jejich odchodu z Cháran. Pětaosmdesátiletý Abram uposlechl hlasu své ženy, vešel k Hágár a ona otěhotněla. Sotvaže však zjistila, že je těhotná, začala se povyšovat nad svou velitelku. A tu Abram znovu uposlechl hlasu Sáráj a na její naléhání Hágár vyhnal. Tím se poprvé zřekl naplnění Božího zaslíbení v potomstvu, prostě proto, že Sáráj byla v právu.

Věčný, buď požehnán, ale vyslyšel Hágár v její bídě, a jeho anděl ji našel bloudící po poušti. Ukázal jí studnici vod a zachránil jí život. Potom jí však řekl, aby se vrátila zpět a podřídila se své paní. „Velmi rozmnožím tvé símě,“ řekl jí, „takže je nebude možno spočítat pro množství,“ a zvěstoval jí narození syna, jemuž měla dát jméno Jišmáel, což znamená „bude vyslyšen“. „I nazvala jméno Věčného, který s ní mluvil: Ty jsi El rájí, Bůh, který mne vidí, neboť řekla: Zda jsem zde neviděla toho, kdo mne uvidí? Proto nazvala onu studnici Studnicí Živého, jenž mne vidí“.

A když se vrátila a porodila v určený čas chlapce, jméno Jišmáel mu dal Abram. To, že vyhnal Hágár a zřekl se dítěte v jejím lůně neznamenal, že by po tomto dítěti netoužil. Ale že mu Věčný, buď požehnán, vrátil ty, jichž se musil zřici, bylo pro něj důvodem k naději v *budoucí vyslyšení*.

Třináct let po narození Jišmáela zjevil se teď již devětadevadesátiletému Abramovi Věčný, buď požehnán, jako El Šaddaj, Bůh Všemohoucí. Privil: „Já jsem El Šaddaj. Chod' před mou tváří a budeš dokonalý. Má smlouva mezi mnou a tebou je pro tebe, velice tě rozmnožím.“ I padl Abram na svou tvář před tváří Věčného, buď požehnán, a Všemohoucí řekl: „Já jsem: toť smlouva má s tebou: Budeš praotcem hučícího množství národů, a nebude tvé jméno více Abram, ale Abraham, protože jsem ti dal být praotcem hučícího množství národů!“

Když Bůh vyváděl Abrama z Cháran, slíbil mu, že ho udělá ve veliký národ. K tomu již byl položen základ s narozením Jišmáela. Slíbil, že mu požehná, a také tento slib splnil, když Abram sestoupil za velikého hladu v Kenaán do Egypta a vyšel odtud zpátky s velkým bohatstvím. A nyní došlo i ke splnění třetího slibu a Věčný, buď požehnán, zvelebil Abramovo jméno o He, které v jeho novém jméně Abraham podle vlastního výkladu Věčného, buď požehnán, symbolizovalo hučení množství národů, jichž se on stane praotcem.

Podle staré tradice má znak He, dvakrát obsažený v nejsvětějším Jméné, význam *tohoto* světa, v protikladu ke znaku Jod, jenž symbolizuje svět *budoucí*.

Jod je základem všech znaků hebrejské abecedy a je hieroglyfem zavřené ruky nebo též mužského pohlaví, uzavírajícího v sobě všechny potence světa tohoto. Písmeno He, kterého hebrejščina užívá jako určitého členu, je pak hieroglyfem brány, kterou se přichází a odchází, tedy opravdu tohoto světa, v němž se potence, uzavřené v Boží ruce, nadány nesmírnou plodností, odívají v hmotný život. Ve 4. verši 2. kapitoly Berešitu, nalezneme ve větě „Tato jsou pokolení nebes a Země, stvořená v den, kdy Věčný Bůh učinil zemi a nebe“ v slovním spojení BħBRAM znak He výrazně odlišený od ostatních. Komentátor Tóry, Raši, vykládá pak toto malé He právě jako součást Božího Jména a překládá: „Tato jsou pokolení nebes a Země, stvořená s He v den atd.“, protože s He stvořil Věčný, buď požehnán, *tento svět*.

Podle Sefer Jecíry (Knihy utváření), připisované Abrahamovi, byl svět stvořen *slovem* a tedy kombinacemi hlásek. Souhvězdí *Berana* bylo stvořeno hláskou He, obdobně jako byl

s He stvořen první lunární měsíc *nisán*. Přímá souvislost mezi He, respektive Hamónem, a symbolem Berana, je však tradována již v kenaánském náboženství. Baal Hamon, Pán množství, bylo v Kenaánu božstvo, uctívané v podobě sedícího muže s beraními rohy s pravicí, položenou na hlavě beránka. Týž princip byl ctěn v Egyptě jako Chnum (nebo Chmun, v kopštině Šmun) a později jako Amon, znovu zobrazován s beraními rohy nebo beraní hlavou. Byl původně prvním z osmera bohů heh, držících nebeskou klenbu. Odtud také jeho jméno Chmun, či Šmun, značící číslici osm. Protože byl božstvem skryté pravdy, neviditelným bohem životního dechu a tvůrcem lidí, stal se v Egyptě i bohem nejvyšším a pro zasvěcence snad jediným. Pro lid byl však především božstvem plodnosti a jeho svátek byl slaven bouřlivou sexuální promiskuitou.

Tímto principem tedy Věčný, buď požehnan, zvelebil jméno Abramovo, nadál ho prapodstatnou plodností, ale současně ho obtížil i povinností dbát o čistotu hučícího množství národů, které z něho vyjde. „Ustavil jsem svou smlouvu mezi mnou a mezi tebou a mezi semenem tvým po tobě pro budoucí pokolení, aby to byla smlouva věčná. Abych byl tobě a tvému semeni po tobě bohem. Ty, i tvé símě po tobě, střežte mou smlouvu pro budoucí pokolení! A to je smlouva, kterou musíte střežit mezi mnou a mezi vámi a mezi semenem tvým po tobě: bude obřezán každý mužského pohlaví!“

„Bude obřezán každý mužského pohlaví,“ lidský *samec*, hebrejsky *záchar*. Ale slovo *záchar* znamená vlastně *pamatující*. Obdobně *nekevá*, samice nebo žena, má v hebrejštině význam nejen protržené *díry*, ale i *pojmenování*. S tímto významem samce a samice souvisí i v Tóře často opakovaný obrat „Poznal ženu svou, i otěhotněla a porodila syna a nazvala jméno jeho“. A proto Bůh přikazuje, aby byl obřezán každý *pamatující*, a to na místě, kterým proniká do *pojmenování*. V ženském lůně se símě paměti stává živou bytostí, *pojmenováním paměti*, synem otce a matky.

Dar plodnosti obvykle bývá jen množением pádu, ale smlouva obřízky upamatovává člověka na jeho zodpovědnost za tento dar před jeho dárcem, před Tváří Podoby. Svou smlouvu s Abrahamem podepsal první Bůh, bleskem na obětiště. Abraham ji potvrdil obřízku, zavazující jej i jeho símě, jež přijde po něm, že nebudou uctívat jiného boha, než *Jediného*, Stvořitele a držitele Nebes a Země, Věčného, buď požehnan, který se Abrahamovi dal poznat jako El Šaddaj. Příkaz obřízky je fyzickým upamatováním na volání Věčného, buď požehnan: „Vraťte se, synové Adamovi!“ a jeho cílem je návrat člověka před jeho Tvář: „Buďte svatí jako já jsem Svatý!“

Zvelebiv Abramovo jméno o He, příkazem obřízky ho Bůh povolal k spoluodpovědnosti za tento svět.

6.

Potom Všemohoucí promluvil o Sáráj, což znamená Moje paní. Ale řekl Abrahamovi podivná slova: „Moje paní, tvoje žena: nebudeš více nazývat její jméno Moje paní, nýbrž Paní všech!“, nikoliv SARAJ, ale SARAH.

„Moje paní, tvoje žena...“ Když Věčný Bůh zformoval Adama z prachu země a vdechl do jeho chřípí dchnutí Života, nišmat chájim, stal se Adam duší živou, nefeš chajá. Potom vzal Věčný Bůh Adama a uvedl jej do zahrady Eden, kterou pro něho založil, aby ji Adam, duše živá, obdělával a střežil. V Edenu byl Adam zprvu *dvoutvářný*. S touto dvoutvářností setkáme se i u kenaánského Ela. Tvář, hledící dopředu, má oči otevřené, zatímco tvář týlová má oči zavřené. Výtvarně nelze ovšem dvoutvářnost zobrazit jinak. Ale ve skutečnosti byla jedna tvář Elova i Adamova obrácena *ven*, k tomuto světu, kdežto druhá byla obrácena *dovnitř*, ke světu niternému, budoucímu, proto má v obrazném podání zavřené oči. To ovšem

znamená, že tohoto „dvoutvárného“ můžeme identifikovat se sebou, vždyť každý z nás je člověk. A v této dvoutvárnosti jsme podobou Boží. Naše tvář, obrácená ven, k tomuto světu je *nefeš*, živá duše, kdežto ona tvář, obrácená ke světu niternému, je *nešama*, oživující dchnutí. Nefeš je v tomto světě *doma*, a protože je obsažena v krvi, po smrti má být vrácena zemi, pohřbena. Nešama je v tomto světě v exilu, náleží Bohu a jím byla vydechnuta, a proto také nešama znamená i opuštěná.

Věčný Bůh přivedl k Adamovi všechna zvířata, aby je Adam pojmenoval, ale ani jedno z nich nebylo mu takovým protějškem, který by mu pomohl pojmenovat i sama sebe. Proto Bůh uvedl na Adama spánek a ve snu z něho vyjmul jednu z jeho podob a vystavěl ji v ženu a přivedl ji k Adamovi. Vyjmul tedy z Adama, duše živé, jeho niternou *nešama*, duši vdechnutou a opuštěnou, a teprve tato bytost, protože byla z něho, stala se člověku protějškem, který mu pomohl se pojmenovat. Nazval ji *išá*, což běžně překládáme jako Žena, protože byla vzata z Muže, jak překládáme hebrejské *Iš*. Ale základem obou těchto slov je *eš*, oheň, a proto pravým jménem Adamovým je *Oheň*.

Věčný Bůh zakázal jíst Adamovi plody ze stromu Poznání dobra a zla, když však z něho ve spánku vyjmul jeho niternou ženskost, vzplála Ohnivá touhou po zakázaném Stromě. Stál *uprostřed* zahrady a to přivedlo Opuštěnou k naději, že cesta návratu a sjednocení s jejím skutečným Ženichem vede přes poznání dobra a zla. Proto se nechala svést Náchášem, který byl nejchytřejší ze všech bytostí Edenu, a ráda uvěřila jeho slovům, že „věduce dobré a zlé budete jako Bůh“. A jako ona uposlechla hlasu Svůdce, tak Adam uposlechl hlasu Svedené. Když vzala plod ze stromu, „dala i muži, který byl s ní, a on jedl“.

Svobodná v ale Adamova se projevila v pasivní poloze uposlechnutím, ale byla to *jeho duše*, jejíhož hlasu uposlechl, a proto musil přijmout důsledky své volby. Ač pasivně, přece se rozhodl poznávat dobré a zlé, a musil proto zemřít světu věčné slasti a zrodit se v takovém světě, kde dobro a zlo lze poznávat. Uvědomiv si to, vzkřikl a dal tak nové jméno své ženě: *Chavva*, nejpřípadněji snad přeloženo jako *Živobyті*, neboť se stala matí všech žijících. Svět, v němž lze poznávat dobro a zlo, se zrodil spolu s Adamovým zrozením se v něm.

Po pádu z Věčnosti nechtěl se pak Adam k novému živobyті znát a stranil se Chavvy. Nechtěl ji *poznat*, ale Věčný, buď požehnaný, byl na *její* straně. S jeho pomocí získala svého muže a porodila Kaina, Zisk, který pak zavraždil svého mladšího bratra Hébel. Adam se obával přijmout důsledky své volby, ale Bůh stál na straně té, která chtěla tuto volbu uvést v život, na straně *Pojmenovávající*.

A jako byl na straně Chavvy, tak byl bezvýhradně i na straně Sár. Když se rozhodla dát Abramovi za ženu Hagar, i když ji vyhnala, a důsledně byl na její straně, totiž ve smyslu její volby, když zase přivedl Hagar zpět, aby porodila Abramovi syna. To přesto, že sám se rozhodl, aby potomstvo Abrahamovo vyšlo z lůna *jejího*.

A proto řekl Abrahamovi: „Moje paní, tvoje žena: nebudeš více nazývat její jméno Moje paní, nýbrž Paní všech!“

7.

Číselná hodnota znaku Jod je 10 a je dvojnásobnou hodnotou znaku He. Když tedy Všemohoucí znovu pojmenoval Abrama a Sár, zvelebil Abramovo jméno o těch 5, o něž zmenšil číselnou hodnotu jména Sár.

Jod symbolizuje v nejsvětějším Jméně, jak již bylo řečeno, svět budoucí. Proto byla SARAJ neplodná, ale stala se plodnou, když Všemohoucí vzal její Jod a rozdělil je ve dvě He. Jedním He nadál plodností Abrahama a druhé ponechal té, která se nyní jmenovala

SARAH. Ale takto rozdělené Jod se neztratilo a znovu povstává *spojením* Abrahama se Sarah, spojení mužského a ženského He vede ke *sjednocení* ve světě budoucím.

A tak v době, kdy Sáře již „skončil běh ženský“ a byla devětaosmdesátiletou stařenou, ohlásil Všemohoucí Abrahamovi: „Požehnám jí a také z ní dal jsem ti syna. Požehnám jí a bude v národy, králové vznešených národů budou z ní“.

A Abraham padl na svou tvář a smál se v nitru: „Což Sára bude rodit v devadesáti?“ Ale ani ve skrytu svého srdce neřekl Sáráj, nýbrž Sára, a z toho lze soudit, že uvěřil Bohu, a že jeho smích byl smíchem údivu a radosti.

Protože však neviděl do Božího úradku, rád by se byl spokojil s tím, co již mu bylo dáno, s Jišmáelem, a proto řekl, „kéž by Jišmáel byl před tvou tváří,“ na tom jemu jediné záleželo. Pokud by jeho první syn chodil před tváří Boží a byl dokonalý, nebylo by třeba takového divu, aby stařena porodila starci syna.

„Kéž by Jišmáel byl před tvou tváří“ může však také znamenat prosbu, aby Bůh pro syna, jehož porodí Sára, nezapomněl na jeho syna prvního.

Věčný, buď požehnán, zvěstoval však již Hágár, že Jišmáel bude muž bojechtivý, sváříci se s celým světem. „Jeho ruka bude vztažena proti všem a ruce všech budou vztaženy proti němu,“ oznámil Boží posel Hágár, a takové je Jišmáelovo potomstvo dodnes, prudké a nepředložené jako šíp, vystřelený z luku. Proto se také Jišmáel stal *střelcem*.

Všemohoucí věděl, že úmysl Sáráj, dát při vlastní neplodnosti Abramovi za ženu služku, je scestný, ale nejenže učinil její přání skutkem, nýbrž i zajistil pojmenováním tohoto syna jemu samému i jeho potomstvu *budoucí vyslyšení*. Jeho úmysl s Abrahamem a Sárou byl ovšem jiný. V této historii, jež je stejně závažná jako samo stvoření člověka, šlo Bohu o položení základu k plnému návratu člověka do Edenu, k jeho návratu před Boží Tvář, a tedy o *budoucí smích*, jak byl také pojmenován syn, kterého o rok později porodila Abrahamovi Sára. Množství ve světě tomto, směřující k smíchu ve světě příštím.

Jicchák - Bude se smát!

8.

⌘

V zemi svého putování, v zemi Kenaán, bydlil Abraham v Elonej Mamre. Elón, pravděpodobně dub, byl již podle svého názvu strom, zasvěcený Elovi, Bohu. Háje na výšinách měly v té době vždy sakrální charakter, a jestliže tedy Abram a později Abraham sídlil na takovém místě, není pochyb, že ho jeho kenaánští hostitelé uznávali za Božího zasvěcence a kněze. Věděli, že mu Bůh požehnal na jeho cestě, a proto mu Kenaánek Mamre pronajal svůj posvátný dubový háj.

V době, kdy byl Abraham ještě Abramem, došlo k válce mezi spolkem králů velikých a bohatých měst v údolí Siddim, kde se dnes rozlévá Mrtvé moře, a mezi spolkem králů mezopotamských, vedených elamským Kedarlaomerem. Když siddimští v bitvě podlehli, vyplnila vítězná vojska i město Sedom a mezi jinými zajatci odvěkla také Abramova synovce Lota, který tam žil. Aby ho vysvobodil ze zajetí, pronásledoval Abram vítěznou armádu až k Damašku. Jeho mužstvo čítalo pouhých 318 *zasvěcenců*, a právě proto také volil taktiku, která nespolehá na fyzickou sílu, ale jako hlavní zbraně užívá intelektu a trpělivosti. Vyčkali noci až povolí ostražitost hlídek vítězně se vracejících vojsk, a udeřili za tmy, nečekaně, takže nepřítel neměl ponětí o své zdrcující přesile a dal se na útěk. Tak se Abramovi podařilo získat nazpět Kedarlaomerovu kořist včetně zajatců a ovšem i včetně Lota. Na oslavu jeho vítězství shromáždili se siddimští králové v Královském údolí a šalemský král Malki-cedek, velekněz svatyně El Eljona, Boha Nejvyššího, podle tradice sám

velký Šem, syn Noachův, přinesl chléb a víno a požeňnal Abramovi. „Bud' požeňnan Abram Bohem Nejvyšším, jenž získal Nebesa a Zemi, a bud' požeňnan Bůh Nejvyšší, že odevzdal nepřátele tvé do rukou tvých!“ A Abraham mu odevzdal desátek z kořisti, a když potom odmítl králi Sedom vydat mu zajatce, duše, které zachránil, ale zato se zřekl jakéhokoliv podílu na vychváceném majetku, zapřísahal se při „*Věčném*, Bohu Nejvyšším, jenž získal Nebesa a Zemi,“ takže *Jménem* označil El Eljona, jenž byl uctíván v Šalem, pozdějším Jerušalájim jisraelském.

Připomínám tuto i jinak významnou událost proto, aby před námi Abram i Abraham vyvstal jako člověk své doby. Přese všechno, co již bylo řečeno o výjimečnosti jeho víry, nelze opomíjet skutečnost, že byl současně článkem v řetězu tradice, a že stejně jako jeho duchovní svět zprvu formovalo astrální náboženství chaldejské a dalo mu proniknout do tajemství astrologie, obohatil ho v mnohém i kenaánský panteismus. El Šaddaj, El Eljon, El Olam., skrze něž Abraham důsledně vzýval v Nejsvětějším Jméně Věčného, bud' požeňnan, byly v kenaánu hypostáze *jediného Ela*.

V Pirke abot se říká, že moudrý člověk se učí od každého, a tím spíše se Abraham učil i od mudrců lidu, který byl domovem v oné zemi, již Bůh zaslíbil jeho potomstvu. Jak jasně vyplývá z mnohem pozdějšího proroctví Jechezkélova týrskému králi, předcházel lid jisraelský v jeho službě lid, jehož králi je řečeno: „Ty, jenž pečetiš správnou míru, plný moudrosti a dokonale krásný! V Eden, zahradě Boží byl jsi ... cherubem od pomazání jsi a dal jsem ti, abys byl na hoře svaté Boží a chodils prostředkem kamenů řefavých,“ dokud se ovšem nepozvedlo jeho srdce a nezačal užívat své moudrosti ke zlu, říkáje: „Já jsem El, trůnící Elohim!“, ačkoliv byl člověk. V době Abrahamově nebyla však vina Emorejců a ostatních kenaánských kmenů zdaleka naplněna, a proto musilo símě Abrahamovo k svému poslání zrát, aby bylo oprávněno vystřídat v službě své kdysi dokonalé předchůdce.

Jedenkrát jsou Elonej Mamre nazvány v jednotném čísle jako Elón More, tedy Strom učitel, a tím dostává zpětně i přesnější název místo, kde Abraham žil: Stromy, které učí, i sám Abrahamův kenaánský přítel Mamre je tím přiblížen jako jeho učitel. Toho si byli vědomi i staří vykladači Tóry, a proto Raši ve svém komentáři cituje tradici, podle níž to byl Mamre, kdo Abrahamovi doporučil obřízku. Vždyť tehdy musilo být stejně jako dnes dobře známo, že obřízka byla zvyklostí starší než Abraham, a že se zřejmě datovala od dob Mahalalelových.

Z toho všeho vyplývá, že ani rabínská tradice nesugeruje žákům Tóry pocit, že judaismus na nic nenavazuje. Právě naopak, zdůrazňuje důležité tradice, a to jak v dobrém, tak ve zlém. Náboženství, které se rodilo s Abrahamem, bylo a je přes svou novost v plném slova smyslu syntézou živých tradic starého světa, a je dokonce možné, že i ve svých vrcholcích, v tom kardinálně novém, je důsledným *návratem* k vrcholům vědění i víry národů starších než jsou Židé. Proto je holým nesmyslem „vědecky“ dokazovat jeho odvozenost s úmyslem je znehodnotit, když ona odvozenost je samozřejmou tradicí.

Abraham vyšel z Ur Kasdim do země Kenaán, za velikého hladu tam jej okolnosti přinutily sestoupit do Egypta a vrátil se s velkým bohatstvím. Stejně tak jeho potomstvo, v dějinném měřítku prošlo zhruba touž cestou jako on a i ono se vrátilo z Egypta s velkým bohatstvím. Pod slovem bohatství si nemusíme představovat jen stáda dobytka, ovcí a koz, nebo zlaté a stříbrné šperky, pravé bohatství je bohatství duchovní. Símě Abrahamovo, Jicchákovo a Jákobovo, podobně jako praotcové sami, přirozeně přijímalo z moudrosti národů, mezi nimiž žilo, a prohlubovalo svou moudrost národní, rodovou, nejednou se nechalo svést, ale v úhrnu bylo vždy schopno pojmout moudrost okolních národů bez rozplynutí se v ní. Tak jako Abraham prokázalo vnitřní stálost, aby babylonské, kenaánské a egyptské tradice *zhodnotilo*.

Abraham byl jedním ze svých současníků, ale byl také jediným z nich.

Třetího dne nato, kdy potvrdil smlouvu s Věčným, buď požehnán, obřízkou, a obřezal sebe, svého syna Jišmáela a všechny muže svého domu, seděl Abraham ve vchodu svého stanu. Za poledního úpalu sestoupil k němu Bůh v podobě tří mužů, *andělů* Michaela, Gabriela a Rafaela. „Pozvedl očí svých a hle, tři muži stáli nad ním.“ Vzápětí je však spatřil znovu, ve značné vzdálenosti, a pospíchal jim vstříc. Tradice praví, že jeho a Sáru navštívili v podobě *pocestných*.

A on se před nimi poklonil až k zemi a pravil: „Pánové moji, jestliže jsem našel milost v očích vašich, nepomíjejte, prosím, služebníka svého, a přijměte, prosím, vody k umytí a odpočíte pod stromem,“ pod posvátným elónem, „a přinesu vám kus chleba a posílíte svá srdce, abyste mohli jít dál. Neboť proto jste zajisté šli kolem služebníka svého“.

Tak jako prolíná podobou tří pocestných tvářnost tří nebeských knížat a skrze ně zase přichází slovo Věčného, buď požehnán, tak také pohostinností Abrahamovou prolíná jeho kněžská služba. Čteme-li text pozorně, zjistíme, že když byl hosty uvítal a usadil pod stromem, běžel jim připravit *oběť*. Nejdříve pospíšil do stanu k Sáře, aby narychlo připravila tři moučné placky z nekvašeného těsta, a potom běžel dál, ke stádu, aby vybral bezchybného býčka a nechal ho připravit. Jelikož ho však mohl předložit hostům ještě dřív, než očekával, že Sára udělá placky, patrně jeho „příprava“ nebyla ani pečením, ani vařením, nýbrž oddělením podle obětního rituálu. „A on stál *nad* nimi *pod* stromem, a oni jedli.“

Jsa ještě Abramem, před uzavřením smlouvy, předložil Bohu k oběti na kusy rozdělená zvířata a byl obklíčen mráкотou a děsem. Jsa však Abrahamem, stál nad anděly. Sklání se se při jejich příchodu až k zemi, vzdával hold Bohu, který k němu přicházel, ale neskláněl se již v hrůze před prostřednickou a pohlcující mocí Božích poslů.

Stál však, pravda, pod Stromem.

Kam se však poděly „ugot,“ nekvašené placky, které dělala Sára? Abraham přece zdůrazňoval: Pospěš si! Ale předložil již hostům býčka i tuk v podobě mléka a smetany, Sářiny placky však nikde!

„Kde je Sára, žena tvá?“ zeptali se muži. Odpověděl: „Zde, ve stanu.“ A jeden z mužů, Michael, jehož posláním bylo zvěstovat Sáře narození Jiccháka, pravil: „Vrátím se k tobě znovu za rok v tomto čase a hle, Sára, tvá žena, bude mít syna.“

Uslyšela ta slova, stojíc ve vchodu stanu za ním, a musila se smát ve svém nitru, řkouc: „Potom, co jsem zestárla, má se mi dostat slasti?“ Neboť jí už minul běh ženský a byla stařenou. Ale Věčný, buď požehnán, řekl Abrahamovi: „Pročpak se směje Sára, říkajíc: Což můžu rodit, když jsem zestárla? Co je zázračného na slově, které je z Věčného? V době sváteční vrátím se k tobě, v čase jako je tento, a Sára bude mít syna!“

A takto se vysvětluje, proč Sára nepřinesla žádané chleby: Ke stařeně běžel Abraham, stařena zadělala těsto a s udělanými plackami již možná stála ve vchodu stanu, když se jí po výroku Věčného, buď požehnán, po slovech „Sára bude mít syna!“, vrátil běh ženský. Tím okamžikem se ovšem stala i „nečistou“ a musila zůstat ve stanu a nebeští hosté se musili spokojit pohoštěním bez macesů.

Sluchu, který je zvyklý slýchat dojemné vypravování o Svaté rodině, musí tento rabínský výklad připadat až urážlivý. Dokáže pochopit, že se kvůli Neposkvrněnému početí upalovali na hranicích lidé a vzájemně vraždily národy, ale tím méně ovšem je schopen připustit, že by samo Písmo vybízelo k interpretaci jako je tato.

Což však Sára, když se jí narodil Jicchák, neprorokovala, že „každý, kdo o tom uslyší, bude se jí smát?“ Předpokládala samozřejmě, že čtenáři Tóry budou obdařeni týmž smyslem pro humor a *vtip* jako samotní její protagonisté a autoři.

To platí tím spíš, že navštívení Sary bylo *strašné*. Když Věčný, buď požehnán, uslyšel její niterný smích a tázal se Abrahama, proč se jeho žena směje, namítala, že se nesmála, nemohla se přece smát, když se *bojí*...

10.

„I zvedli se ti muži odtud a pohleděli na tvář Sedom. A Abraham šel s nimi, aby je vyprovodil.“ Nemýlil se totiž při jejich uvítání, předpokládaje, že se u něho jen zastavili, jdouce jinam. Navštívení Sary spadalo vjedno se soudem Božím nad městy v údolí Siddim.

Sluchu Věčného, buď požehnán, donesl se křik, že hřích těchto měst je velmi těžký; byl to však „*její křik*“. Rašihův komentář, který jen poodhaluje roušku, vysvětluje tento obrat křikem *panny*, na níž je pácháno násilí. Ale kdyby měl pro každou zprzněnou pannu Bůh sestoupit a trestat celé město, již dávno by celá Země lehla popelem. Věčný, buď požehnán, uslyšel tedy křik jiné, podstatnější panny, a to, jak se zdá, *duše*, bytující v lidech, na níž ti, jimž dává život, páchají svými hříchy násilí, jehož je zprznění dívky jen fyzickým důsledkem.

„Sestoupím,“ rozhodl se Bůh, „a uvidím, zda její křik, jenž ke mně přichází, zapříčinili oni. Jestliže ano, zahubím je, ne-li, poznám...“. A volán křikem panenské duše sestoupil tedy, a nežli ji vysvobodil z rukou násilníků, navštívil neplodnou (a také již panenskou) Sárú. Tyto dva cíle sestupu Věčného, buď požehnán, jsou jakoby dvěma miskami vah soudu. Smích, který zvěstuje Michael (Kdo je jako Bůh), i zkáza, kterou zprostředkuje Gabriel (Mou silou je Bůh), přicházejí současně. Ale odhlédneme-li od děsného faktu krásy k samotnému důvodu Sestupu, nalezneme na *obou* miskách vah *touž* duši, tu obdařenou *smíchem*, i onu, obdařenou *vyslyšením*, Sárú i Hágár, Jiccháka i Jišmáela, Abrahama i Lota, neboť duše, ač opuštěná, je Bohem opuštěna jen na chvílečku, a její nárek neustále doléhá sluchu jejího otce.

11.

To vše sdělil Věčný, buď požehnán, Abrahamovi, když tento doprovodil Boží posly na vrchol hory pod níž se rozkládalo údolí Siddim, rovina Jardenu, a oni se odebrali do Sedom. Věčný, buď požehnán, vešel s Abrahamem ve speciální vztah smlouvy, a proto se rozhodl, že před ním neskryje, co hodlá udělat. „Což já skryji před Abrahamem, co já dělám?“ A Abraham „zůstal stát před tváří Věčného“.

Nepadl tedy před Boží tváří na svou tvář, ale zůstal před ní stát jako Boží Ty. A protože, právě jako Boží Ty, jako Boží Podoba, byl smlouvou. vázán k spoluodpovědnosti nejen za činy a cesty své, ale i za činy a cesty Boží, protože smlouva stanovila zodpovědnost *dvojice* Bůh-Člověk za osud světa, ujal se Abraham, stojí před Tváří Boží, spravedlnosti a zákona. „Což zahubíš spravedlivého se zločincem? Budiž ti vzdáno, být soudcem nad celou Zemí a neříditi se zákonem!“

Před králi z masa, kostí a krve padali lidé na tvář v oprávněné hrůze a strachu o svůj ubohý život a jenom nejstatečnější z nich troufali si nahlas pochybovat o spravedlnosti královských rozhodnutí. Oč větší strach musil mít Abraham, stojí před Králem králů všech králů, a přece před ním stál. A oč statečnější musil být, když před tváří Nejvyššího pochyboval o jeho spravedlnosti a dokonce mu *přikazoval*, aby se řídil zákonem. Ale jako Bůh nemohl než neskryt před Abrahamem, co chce učinit, nesměl skryt ani Abraham svou pochybnost.

Pojetí Boha v židovství, k němuž Věčný, buď požehnán, s Abrahamem položili základní kámen smlouvy, je dáno láskou k pravdě. Kdo miluje pravdu, zřiká se iluze, tedy

modly, bohů nepravých. Aby však bylo možné pochopit judaismus, je třeba, pokud možno vůbec, se oprostit od pokleslé víry v jediného Boha, jak zdomácnila v křesťanském světě. Bůh není tak prostě „jeden“, jak se modernímu věřícímu zdá. Ohrnuje s oblibou nos nad pohany starověku i novověku, není však s to pochopit, že i oni se pokoušeli nebo pokoušejí nalézt a oslovit nejzazší Skutečnost. Jejich přístup k této Skutečnosti je *empirický*, i když zde empirie není pouze zkušeností vědeckou. Není a ani nemůže být nepřítomen v židovském monoteismu, který však před každého Jisraelitu staví jako životní úkol *sjednocovat* a nezústat a nezlenivět v pouhém empirismu, který se takto nakonec zvrhá v modlářství pohanských národů.

Poznávat znamená oddělovat, ale poznat znamená sjednotit oddělené. Bůh prvního dne stvoření *oddělil* světlo od tmy, den od noci, ale světlu řekl, že je *dobré*, protože jeho stvořením překonal chaotickou jednotu smíšeniny světla a tmy, a celý tento proces, hle, není první, nýbrž *jeden* den. Od samého počátku Bůh znovu a znovu v dané jednotě cílevědomě odděloval a tak *pojmenovával* a pořádal svět, který tvořil. Proto je koneckonců lepší, co dělali staří pohané a dělají samostatně myslící ateisté, když alespoň ctí, co bylo odděleno, než co dělají „věřící“, kteří pasivně *misí*, co Bůh sám již oddělil a vystavil k pojmenování. Taková víra neprojasňuje, ale rozmlžuje skutečnost, aby vzniklému chaosu mohla přilepit vinětu takové iluze, takového „boha“, který tomu kterému člověku nebo národu momentálně hová. Bůh, který ztratil skutečný *obsah*, je *mrtvý bůh*. A proto také židovství zdůrazňuje Boha *živého*.

Stavět se ve vztahu k Bohu do pozice objektu Boží milosti, je dobré, ale stavět se výhradně jen do této pozice, je falešné. Život není přece jenom příležitostí k získání milosti, ale příležitostí k aktivní spoluúčasti a spoluodpovědnosti za sebe sama, za společnost, v níž žije, a za svět, v němž žije, i za díla Boží. Kdo spoluvytváří možnost spásy, je hoden nejen milosti a vyslyšení, ale i *budoucího smíchu*. Ten by měl znát padati před Bohem na svou tvář, ale měl by i umět před Bohem stát a spolu s ním *nést a stavět svět*. Bůh svět stvořil a naším úkolem je pomoci mu, aby se *nezhroutil a obstál* před Jeho tváří. To je potom ono nové nebe a to je ona nová země.

Adam v zahradě Eden zvolil cestu poznání dobra a zla, tedy je to i naše cesta. Je však rozdíl mezi člověkem, jenž zakouší a poznává dobré a zlé ve svém *pádu*, a mezi člověkem, který se s pomocí Věčného, buď požehnan, zastavil, opásal vědomím smysluplnosti návratu, a *vystupuje* touž cestou zpět k místu, ze kterého padl. Vystupující poznává dobré a zlé, ale *učí se volit dobré*. Cesta pádu je cestou Stromu poznání dobra a zla, a cesta Stromu Života je cestou zpět.

Protože jíst z něho smí jen duše usebrané, znající volit dobré a odmítat zlé, je cesta k němu střežena cheruby a plamenem otáčejícího se meče, přísnou spravedlností, jejímž vykonavatelem je jeden ze Synů Božích, trudnomyslný Sátán, jemuž láska k Otci znemožňuje pochopit Otcovu lásku k jeho dětem. Odtud, z *páté* potence *ilánu*, kabbalistického Stromu, rodí se svod a soud. V Edenu stojí a roste *jediný* strom uprostřed zahrady, kdo však vztahuje ruku k jeho *levé* straně, sahá po plodech Stromu poznání dobra a zla a rozštěpuje Strom Života ve dva, odděluje levou stranu od pravé, dolní od horní, a trestáním je přiváděn k pochopení *celé* pravdy, k poznání, že jak lehce padl, tak těžko se bude vracet. A to je cesta Abrahamova, ona úzká a trnitá cesta i křesťanské zvěsti, zvěsti opravdu radostné, kterou národům světa přinesl Jisrael, símě Abrahamovo a Jicchákovo, stezka *jichúdu*, sjednocení, k níž Bůh povolává vyvolené prostým upamatováním: Šemá, Jisraél, Adonáj, Elohejnú, Adonáj echád! Slyš, Jisraeli, Věčný je náš Bůh, Věčný je *jeden*! Ale teprve vítězství této pravdy, skutečného a pravdivého sebesjednocení ve vztahu k Jedinému, způsobí, že „bude Věčný králem nad celou Zemí. Toho dne bude Věčný jeden a Jméno jeho bude *jediné*“.

Abrahamův otec Terach odešel z Ur Kasdim a vzal sebou Abrama i svého vnuka Lota, syna předčasně zahynuvšího syna Hárana. A když Abram opustil Cháran, aby pokračoval v cestě, kterou Terach, věrný svému jménu Odklad odložil, připojil se Lot k němu. Provázel ho i do Egypta, kam se uchýlili pro veliký hlad v zemi Kenaán, a nabyt tam spolu s Abramem bohatství. Po jejich návratu však došlo k rozepřím mezi pastýři stád Lotových a Abramových a Abram proto navrhl, aby se od sebe oddělili. Dal Lotovi na vybranou, zda chce zůstat v Kenaánu, na této straně hory, anebo si vybere jako hostitelskou zemi jordánskou proláklinu. Údolí Siddim byla krajina úrodná a Lotovi připadala jako „zahradu Věčného, jako země Micrájim,“ i rozhodl se tedy pro ni. Ovšem již za nešťastné války siddimských králů s Kedarlaomerem se jeho volba ukázala pochybnou. Padl do zajetí a nebyť Abramovy pomoci, zahynul by jako babylonský otrok. Navíc civilizace v Sedom a ostatních městech roviny „vyspěla“ natolik, že úpadek tamnějších mravů byl proslulý. Po návratu usídlil se Lot trvale v Sedom a z textu Tóry vyplývá, že sedal v městské bráně jako soudce. Jak se však zdá, neměly jeho soudy žádnou platnost. Pro sedomské byl především cizincem a nejspíš si říkali, že by se měl držet přísloví „Koho chleba jíš, atd.“ A tak již tehdy bylo zřejmé, že když si vybral zemi úrodnou a bohatou, podobající se zahradě Věčného, buď požehnan, vybral si špatně.

Stoje před Bohem a háje před ním právo spravedlivých, chystal se Abraham zachránit i Lota. Kdysi ho vysvobodil z rukou pozemského vladaře a nyní se chystal zachránit ho z ruky Vše mohoucího. Kdysi měl ku pomoci 318 mládenců, zasvěcených službě Bohu, ale nyní stál tváří v tvář Věčnému, buď požehnan, sám: pomocníkem v tomto zápase byla mu jen myšlenka spravedlnosti. „I přiblížil se mu Abraham a řekl: Cožpak zahubíš spravedlivého se zločincem?“

292 let před jeho narozením zničil Bůh potopou takřka všechno tehdejší lidstvo. Kdo mohl vědět, zda si všichni zasloužili týž osud a trest? Nebo když Bůh rozptýlil národy z roviny Šineár a zmátl jazyky lidí, což se také tento krok netýkal jak spravedlivých tak zločinců? Abraham neznal správnou odpověď, za všechny tyto činy nesl zodpovědnost Bůh sám, sám sobě byl soudcem. Neskryl sice před Noachem, co hodlá učinit, ale nebyl s ním vázán smlouvou, která by na Noacha kladla břímě spoluodpovědnosti. Také není známo, že by se Noach ujal svých bližních a vměšoval se do Božího soudu. Boží smlouva s Noachem a jeho potomstvem, uzavřená po potopě, byla výrazně jednostranná. *Bůh* se zavázal, že již nezničí Zemi potopou. *Bůh* požehnal Noachovi a lidem z něho, a *Bůh* dal Noachovu potomstvu sedmero přikázání. Noach i Abraham byli ve svých pokoleních, ve své době, shledáni spravedlivými, ale, jak vykládá Raši, zatímco Abraham z vlastní vůle „chodil před tváří,“ o Noachovi je řečeno „chodil s Bohem,“ což se vykládá tak, že chodil s Boží pomocí. Bůh ho tedy vodil po cestách spravedlnosti a dokonalosti a pomáhal mu z nich nesejít, zatímco Abraham tyto cesty volil sám a navíc byl na nich zkoušen i pokoušen. Noach byl zachráněn, kdežto Abraham zachraňuje.

Proto tedy, přes veškerou úzkost a bázeň, jsa před tváří Vše mohoucího jen červem, jen zemským prachem, duší živou a Podobou Věčného, buď požehnan, Abraham bezbranně *vystoupil*, přiblížil se k Věčnému, buď požehnan: „Jsi-li soudcem nad celou Zemí, musíš se řídit zákonem!“ Byla to současně prosba, protože mohla zůstat neoslyšena, a stejně zoufalý příkaz, protože ho Bůh, pokud ovšem *chce* právo ctít, musil vyslyšet. Právo a spravedlnost, aby byly vskutku právem a spravedlností, musí platit bez výjimky pro každého, pro mocného i bezmocného, byť by tím mocným byl i sám Všemohoucí.

Ostatně, kdo pocituje potřebnost zákonnosti a spravedlnosti tísnivěji, než ten, kdo je denně vydán svévoli mocných? Kdo jiný může a tedy i *má* volat po spravedlnosti, než právě

člověk, a v koho jiného může doufat, než ve tvůrce vši skutečnosti? A koho jiného může zas Bůh povolát k tomu, aby se i před ním práva a zákonnosti ujímal? Člověk není Bůh a Bůh není člověk. Smlouva, uzavřená mezi Tváří a její Podobou dává člověku příležitost *zjevit* Bohu *nezastupitelnou* lidskou zkušenost. Proto Věčný, buď požehnán, *sestoupil*, aby zvěděl a soudil, a Abraham, aby zvěděl a zastal se lidí, *přistoupil* k němu.

„Snad je padesát spravedlivých uvnitř města. Zničíš a neodpustíš tomu místu pro padesát spravedlivých? zeptal se Abraham. A Věčný, buď požehnán, odpověděl: „Jestliže naleznu v Sedom padesát spravedlivých uvnitř toho města, odpustím celému tomu místu kvůli nim.“ A Abraham řekl: „Hle, prosím, dovolil jsem si mluvit k Pánu mému, a já jsem prach a popel: snad ale bude chybět do padesáti spravedlivých pět; zahubíš pro těch pět celé město?“ Táže se zde Pána pravdy, a kdyby Bůh odpověděl: Zahubím!, musil by Abraham zmlknout. Pravda je taková, jaká je, a ne jak si ji člověk vysní. Bůh však odpověděl: Nezahubím! – a teprve až Abraham snížil možný počet spravedlivých, pro něž by Bůh odpustil celému městu, na deset, dal mu poznat, že dospěl k počtu minimálnímu. „Nezahubím kvůli deseti! A když dokončil řeč k Abrahamovi, Věčný odešel, a Abraham se vrátil k místu svému.“

Jak je známo, Bůh nenalezl v Sedom ani těch deset. A bylo tedy Abrahamovo naléhání a pochybnosti oprávněny? Do jaké míry? Bůh slyšel křik a věrně sestoupil, aby seznal skutečný stav: již v tomto směru se ukázal být soudcem spravedlivým. Dále se rozhodl neskryt před Abrahamem cíl svého sestoupení, a byl tedy spravedlivě věren své smlouvě s ním. A konečně, jak se zdá být patrné, byl již předem rozhodnut odpustit městu, kdyby v něm našel deset spravedlivých, a když tam našel jediného, Lota, nesoudil ho spolu s ostatními a vyvedl jeho i celou jeho rodinu ze zkázy. A to vše, nemluvě o samotném smyslu jeho sestoupení, že totiž přišel zachránit naříkající duši. A jestliže bylo řečeno, že nevíme, zda při potopě nezahubil spravedlivé spolu s těmi, kdo porušili svou cestu životem, víme *přece*, že se rozpomenul na Noacha, který byl spravedlivý ve svém pokolení, a že byl pamětliv i znamení, které dal *Kainovi*, „aby ho nikdo nezabil,“ takže rod *Kainův* přestál potopu podivuhodněji než Noach. Z této perspektivy viděno, Abraham svými slovy k Boží spravedlnosti nic nepřidal, a celý jeho rozhovor s Věčným, buď požehnán, byl jen jejím dalším potvrzením.

Abraham by však sotva řekl „jen“. Bůh k němu sestoupil, aby před ním neutajil, „co Já učiním“, a Abraham zas přistoupil k němu a nic netajil ze svých zoufalých pochyb. A *zvěděl*, co předtím nevěděl, protože by se byl nemusil tázat. *Zvěděl*, že Bůh odpustí každému lidskému společenství, místu, nalezne-li v něm *deset spravedlivých*. Žádaje Věčného, buď požehnán, aby se řídil zákonem, *zvěděl* samotný zákon.

13.

ד

Deset spravedlivých lidí má tedy význam deseti *pilířů* každé obce. Talmud učí, že spravedliví jsou Merkabou, vehiklem Boží přítomnosti ve světě. Člověk je schránou Bohem mu vdechnuté duše a Cadyk, spravedlivý, je schránou a vozidlem, v němž je *spolehnutí*. A protože má Bohem stvořený svět smysl *jen* potud, pokud je nebem i zdola, pokud v něm má *šechina* v kom spolehnout, odvisí osud každého uzavřeného lidského společenství na minimálním počtu deseti spravedlivých. Desítka je jednotkou vyššího řádu a je základem *obce*, která je tak Boží obcí.

Desítka, *jod*, v sobě podržuje plodivé potence tohoto světa, sama jsouc symbolem světa budoucího, světa sjednocení a dokonalé čistoty a svatosti. Rozdělena ve dvě He stává se

plodnou a tvořivou působením *šestky*, waw, spojující horní pěťici s dolní a levou stranu s pravou. V deseti *příkázáních*, která přinesl Moše synům Jisraele, vytesaných na dvou deskách vždy po pěti, odpovídá pravá deska hornímu a levá dolnímu. První patero příkázání týká se etického vztahu k Bohu a druhé patero etického vztahu k bližním. Tyto dvě desky jsou však jedním Desaterem, protože etický vztah k bližnímu je založen etickým vztahem k Bohu. Sepjetí horního a dolního je zprostředkováno působením šestky, jejímž dokonalým obrazcem je „magen David“, Davidův štít kosmické harmonie, sestávající ze dvou vzájemně se prolínajících trojúhelníků.

Tajemstvím deseti základních čísel a především tedy tajemstvím Božího Jména, se nejobsažněji zabývá Sefer Jecira, připisovaná Abrahamovi, ale v písemné formě doložená až z raného středověku. Vedle Zoharu je úhelnou knihou kabbalistického, neboli ústně tradovaného esoterního výkladu Tóry a Talmudu. Učí, že Věčný zástupců, Bůh Jisraele, Bůh živý, Všemohoucí, požehnáno buď Jméno jeho, „stvořil svět svůj skrze tři numerace: skrze číslo, počítajícího a počítané“ a to „třiceti dvěma divuplnými cestami Moudrosti“, z nichž deset odpovídá deseti základním číslům a dvaadvacet hláskám abecedy, desaterem *sefirot* a dvaadvaceti základními znaky *Slova*.

„Deset sefirot ve Věčnosti jako počet deseti prstů, pět proti pěti, a smlouva Jediného je silou vůle umístěna v obřizce jazyka a v obřizce údu. Deset sefirot a nikoli devět, deset a nikoli jedenáct. Buduj v Moudrosti a buď moudrým v Rozumu, jimi zkoušej a je poznávej a postav slovo na hrad jeho a usad' Tvůrce na místo jeho. Deset sefirot ve Věčnosti: jejich zákonitostí je, že nemají konce, hlubina počátku a hlubina posledku, hlubina dobra a hlubina zla, hlubina nahoře a hlubina dole, hlubina východu a hlubina západu, hlubina půlnoci a hlubina poledne, a jediný Pán, Bůh, Král věrný panuje v celku z příbytku svatosti své na věky věků. Deset sefirot ve Věčnosti, vycházejíce v podobě blesku, nemají v dovršení konce a Slovo v nich krouží a vrací se a k tomu, kdo je vyslovil, chvátá jak vichřice a před tváří trůnu jeho slova se sklání. Deset sefirot ve Věčnosti: konec kvete v počátku a počátek je v konci jako je plamen spoután v prameni, protože Pán je jediný a nemá druhého a před číslem jedna jaké je číslo? Deset sefirot ve Věčnosti: krot' ústa svá před mluvením a srdce své před myšlením, a když zle (budou mluvit ústa tvá) a srdce tvé (myslit), vrat' se k Místu, protože tak je psáno: (A zvířata) běhala a vracela se, a pro věc tu byla uzavřena Smlouva.“

Soustava deseti sefirot a dvaadvaceti písmen Slova buduje *Strom* o deseti ohniscích, v jehož dvaadvaceti kanálech krouží Boží Slovo. Pravá strana Ilánu, pozitivní, je značena čísly 2, 4 a 7, sefirotami Chochma (Moudrost), Chesed (Milost) a Necach (Vítězství). Jejich protipóly představují čísla 3, 5 a 8, sefirot Bina (Rozum), Din (Soud) a Hód (Sláva). Moudrost a Rozum, Milost a Soud a Vítězství se Slávou lze přirovnat k miskám vah, rozpjatých ve třech světech a ve třech projevech duše. Ve světě nejvyšším, Božském, je duše nazývána jako nešama. Její napětí mezi všeobsažnou Moudrostí a rozlišujícím Rozumem, mezi Stromem Života a Stromem Poznání, je korunováno sjednocením v *Keter*, koruně *jediného* Stromu Života. Sestoupivši do světa *beria*, světa stvoření, je duše Rúachem, kosmickým duchem, zvažujícím mezi bezbřehou milostí a přísným soudem, mezi velikostí a silou omezení, a je těmito principy též zvažována. Milost a Soud však vyvažuje harmonizující Tiferet, Krása, či Rachamim, Slitování. Konečně ve světě *jecira*, utváření a shromáždění, vydávají vyšší potence Stromu své plody, na jedné straně plodící vítěznou Věčnost a na straně druhé Slávu královského Majestátu. Na této úrovni nazývá se duše Nefeš. Strom je ovšem symbolem vyjevujícího se Božství právě proto, že je přímým *spojením* nebe a země. Korunou přijímá potravu z nebes a kořeny ze země, a to, co je mezi, je kmen, Jesod (Základ), jímž se osmero horních potencií stahuje ke kořenům *desítky*, Malchut (Království), z nichž Strom vyrůstá. Sefirot Malchut, Jesod, Tiferet a Keter vyznačují centrální, sjednocující sloup, páteř

Ilánu, a proto jsou také poslední tři propojeny pouze jediným kanálem Gimel. Podle Sefer Jeciry odpovídá písmenu Gimel kosmický princip Spravedlnosti, projevující se silou Jupitera, v hebrejštině Cedka, Spravedlnosti.

Budiž však zdůrazněno, že Strom *není* totožný s Bohem. Bůh zůstává skryt každé mysli, která by se chtěla pozvednout a zkoumat jeho neprojevené nitro. „Zjevený Bůh je zahalený Bůh“, učí Zohar. „Je světlem, ale temná hlava je lampou. V ní je odměřen olej Inteligence a její světlo je patrné ve 32 cestách. Tento lidský obraz Boha je jako tajuplný Eden, v němž prýští pramen a dělí se ve čtyři toky. Ale nic nevychází z Boha samého. Jeho substance se nerozšiřuje. Nic z něho nevychází a nic se do něho nevrací, protože je neprostupný a neměnný. Všechno, co začíná, co se dělí, to odchází a mizí v jeho stínu. On je klidný a neproměnný ve svém Světle jako víno, jež nezkvásí. Nepokoušejte se vetřít do myšlenek tajuplné Hlavy! Její nejvnitřnější myšlenky jsou tajné, zato její myšlenky tvůrčí, zjevující se vně, září jako svatozář vlasů, které jsou leskle bílé a žádný s žádným se nemísí.“ Tyto myšlenky, které Skrytý svatý zjevil ve světě, jsou otevřené lidskému poznání, i když, jak se praví v Zoharu, „bádá-li člověk a ptá se a hledaje stoupá schod za schodem, a dospěje-li na konec všech schodů, pochopí pouze ono Eleh, To“, čím se Bůh projevil. „To jsi poznal, Tos přijal za pravdivé, Toho ses dopátral, ale vše zůstává skryté jako předtím“, a můžeš se už jenom zeptat Mi? Kdo?

Toto Mi? je značeno nad kresbou Ilánu a mimo něj jako Ejn sof, Nekonečno. Ejn sof je oddělen od Ilánu jako je oddělena ona Velká hlava od Malé, Světlá tvář od tváři temné: jako je Bůh oddělen od své Podoby. Proto bývá někdy Strom kreslen jako korunovaný Adam Kadmon, Adam původní, jako Nebeský člověk. Ústřední myšlenka Zoharu je patrná již z názvu knihy. Ono „To“, jímž se provždy skrytý Bůh projevil, je *odlesk*, zohar, Světla, a člověk jako vrcholná podoba Boží hmotného světa, je hmotnou realizací ústřední a koncentrované *myšlenky* Adama. Tento Adam Kadmon je východiskem celého stvoření a také jeho cílem. Ostatně totožnost Stromu s Člověkem je vyslovena jaksi mimochodem i v Tóře, v sidře Šoftim: „Oblehneš-li město, abys je dobyl, nepokácíš jeho stromoví, nepřiložíš sekyry na ně, protože z něho budeš jíst. *Vždyť člověk je strom...*“ Symbol stromu patří k nejstarším symbolům lidstva a symbolika stromu nebo dřeva výrazněji nebo skrytěji poznačuje takřka všechny biblické knihy. Není tedy důvodu domnívat se, že kabbalistická konstrukce Ilánu je dílem až středověkého myšlení, ale spíše je třeba si uvědomit, že Strom provázel Židy v jejich duchovních dějinách stejně jako menora, sedmiramenný svícen, strom s dvaadvaceti kalichy, poupaty a květy. Boží učení, Tóra, je ztotožňována s Moudrostí a Stromem Života, i s Rešitem, Počátkem, v němž nebo s nímž Věčný, buď požehnan, tesal Nebesa a Zemi a všechna jejich stvoření. Proto také nemá toto učení charakter dogmatického traktátu a otevírá se svému žáku jen natolik, nakolik je schopen se *tázat*. Proto ani Talmud Tora (Studium Tóry) není pojat jako systematický výklad Tóry, nýbrž se formou zápisků a dialogů zabývá *rozbořem* životní praxe, jak vyplývá ze smlouvy. Judaismus nezná nic, co by se byť vzdáleně podobalo katechismu. Učení, které bylo dáno celému národu a všem jeho pokolením, oslovuje speciálně každého jedince a to tak, jak je zvykem mezi vtipnými lidmi. Chytrému napovídá a těžkopádného vede jasně formulovanými zákony životní a náboženské praxe. Z toho potom vyplývá židovský důraz na etický vztah k Bohu a bližnímu, ale současně i jemná esoteričnost knih, které svým stylem pokračují v tradici Tóry. Rabbi Šimón ben Jochaj, údajný autor Zoharu, předtím, nežli začne svůj výklad, praví: „Běda mi, odhalím-li velké tajemství! Běda mi, nechám-li je upadnout v zapomenutí!“ A o kus dál dodává: „Buď zlořečen, kdo si udělá modlu a zastře ji! Běda tomu, kdo lež zastře závojem tajemství!“ První běda proto, že odhalit tajemství musí každý adam *sám*, byť i veden učitelem a Učením, a druhá běda tomu, kdo by chtěl *zneužít* stylu Učení k zastření své osobní iluze. Pak ale

můžeme těžko očekávat, že by z úst židovských učitelů Tóry vyšlo něco, co by se podobalo systematickým, ale také velmi povrchním spisům evropských esoteriků, počínaje Agrippou z Nettesheimu a konče třeba doktorem Papusem, kteří se sice postarali o propagaci kabbaly, ale tím i o její zplnění. Vskutku hlubocí myslitelé jako Jakub Böhme pokračovali v tradici Tóry, protože se jako křesťané a dědici Učení snažili k němu přistupovat - prostě opravdově a s plným respektem k celé jeho tradici. Kdo se jen trochu hlouběji zabere do studia Tóry, potvrdí myslím, že mezi pozdními spisy židovských náboženských myslitelů a knihami Tóry je stále táž souvislost jako mezi plamenem a pramenem: „Konec kvete v počátku a počátek je v konci jako je plamen spoután v prameni“. A proto také učenci, kteří počátkem 10. století našeho letopočtu zaznamenali ústně tradované učení Sefer Jeciry, plným právem pokládali za jejího pravého tvůrce zakladatelskou osobnost Abrahamovu.

„A když přišel Abraham, mír jemu, a nazřel a viděl a vybudoval a vytesal a vyryl a pozvedl v ruce své, zjevil se mu Pán všeho, jeho Jméno buď požehnáno navěky, a přivinul ho na řadra svá a políbil ho na hlavu jeho a nazval jej svým miláčkem. I uzavřel smlouvu s ním i s jeho potomstvem na věky věků, a když on uvěřil ve Věčného, byla mu přičtena spravedlivá odměna a Bůh s ním uzavřel smlouvu mezi deseti prsty jeho rukou, což je jazyk, a mezi deseti prsty jeho nohou, což je obřizka, a připoutal na jeho jazyk dvaadvacet znaků, zjeviv mu tajemství, vířící ve vodách, hořící v ohni, hučící ve větru, spásané sedmerem planet a pasené dvanácti souhvězdími.“

A tak jako stál Abraham *pod Stromem*, když přihlížel hostině andělů, stojí pod Stromem každý z lidí. Tento Strom není jiným než Stromem Života a Strom Života není ničím jiným než Moudrostí, Božským učením, jež zase není ničím jiným než plným obsahem Božího Jména. A to vše je Původní Podoba, jejíž plody sytí naši duši buď utrpením poznávání dobra a zla, anebo, či i přesto, sladkostí věčného bytí, podle naší volby.

Je deset sefirot, deset božských potenci, zrcadlených v odlesku Podobou Boží, a desátá z nich, Malchut, zvaná také Královna, je mateřským lůnem, obtěžkávaným prostřednictvím falického Jesodu, jinak též Cadyka, Spravedlivým, jenž soustřeďuje símě vyšších potenci, sjednocuje je a plodí *obec spravedlivých*, merkabu Boží šechiny, království Boží. S touto *desítkou* souvisí i *minjan*, nutný nebo dostatečný počet v každé židovské modlitebně. Teprve když se na jednom místě sejde deset Židů, je přítomen i Bůh ve své šechině a nad hlavami přítomných rozklene se neviditelný Strom Života. Tehdy je obec oprávněna k říkání modlitby Kadiš a Keduši, tedy *k posvěcení* Svatého, buď požehnán. Bůh posvěcuje obec svou přítomností a obec posvěcuje Boha svou přítomností. Když Bůh žehná lidem a lidé žehnají Bohu, nabývá stvořitelské dílo Boží smyslu. Když ale lidská pospolitost odmítá pojmout odlesk Božího Světla, když se Podoba odmítá znát ke své Tváři, děsí se božská duše děsivé temnoty, křičí o záchranu, volá. po životodárném světle - a místo ztratilo závažné oprávnění k existenci. Kde již není naděje, není ani smyslu.

14.

;

Když dva z andělů, Abrahamových hostů, sestoupili do Sedom, Lot, jenž seděl v městské bráně, pozval je do svého domu, aby u něho přenocovali. Oni však pravili: „Ne, přenocujeme na ulici“. Vidouce však, že jeho pozvání je upřímné, a že je pro něho skutečným štěstím poskytnout přichozímu přístřešek, nakonec jeho nabídku přijali.

Ačkoliv šlo o hosty z nebes, nebyla pohostinnost Abrahamova ani Lotova diktována spekulací s jejich původem. Láska k cizinci a k hostu je dodnes jedním z hlavních příkazů mravnosti nejen u Židů a Arabů, potomstva Abrahamova, ale i u všech lidí, které ještě nestačily zkazit civilizační vymoženosti. Také v Čechách si ještě pamatujeme, že „host do

domu, Bůh do domu“, ale protože nám většinou smrdí již dřív než třetího dne, s kyselým úsměvem si přidáváme „host do domu, hůl do ruky“. Přinejmenším však ještě přece existuje rozpomínka na opravdovou lásku k *neznámému příchozímu*, jež je nejvyšší podobou lásky k bližnímu. A kde je tato láska, tam přichází i Bůh. Proto přicházejí tři andělé k Abrahamovi a dva z nich k Lotovi v podobě „mužů“, totiž *jakýchkoliv* mužů, a proto také byla právě *pohostinnost* oním prubířským kamenem, na němž Věčný, buď požehnan, zkoušel spravedlnost Lotovu i ostatních obyvatel Sedom.

Ti posledně jmenovaní však, dozvěděvše se, že Lot přijal na nocleh dva *neznámé*, násilím se dobývali do Lotova domu, aby je *poznali*. Tento slovní obrat je v biblických písmech většinou spojován s první souloží muže a ženy, po níž žena otěhotní, a žádost sedomských, aby jim Lot vydal své hosty k „poznání“, i fakt, že jim raději k tomu skutku nabídl své dvě panenské dcery, vedou k závěru, že „Chceme je poznat!“ bylo volání rozvášněných pederastů. Odtud pak i „sodomie“, termín, který se vžil pro pohlavní zvrhlost. Ale „Chceme je poznat!“ má zřejmě i význam jemnější a o to závažnější.

Lot, stejně jako Abraham před ním, jakmile příchozí spatřil, běžel jim vstříc a hluboce se jim poklonil. Host do domu byl pro něho skutečně Bohem a v tomto smyslu také nerozlišoval, zda pochází z nebes nebo z nějaké zapadlé vsi. Dokonce naléhal, aby pocestní jeho pohostinstvím nepohrdli, a to asi nejen proto, že dobře znal panující sedomské mravy. Čím se od svých sousedů především lišil, bylo to, že mu bylo naprosto vzdálena myšlenka *nejdříve* hosta poznat a pak, možná, ho i pozvat. Jeho pozvání je bezvýhradné a nemá co činit ani s chudým nebo bohatým vzezřením pocestného, ani s tím, zda je mu sympatický nebo ne. Nespekuluje dokonce ani s nadějí, že by se od cizince mohl něco dozvědět o světě. Zve své hosty jen proto, aby je pohostil. A nakolik se potom, během návštěvy, dá host poznat, je věcí hosta a nikoliv hostitele. Chtít však příchozího poznat dokonce dřív, nežli je pozván, pociťoval by Lot jako přírodě se přičící *násilí*, a protože to také tak chápal, chtěl své spoluobčany příkladně poučit, co vlastně chtějí, a jak hnusná je jejich žádost. A proto řekl, že jim raději vyvede své dvě dcery, aby si je dosytosti poznávali, protože zprznění panny je přec jen přirozenějším hříchem než to, co chtějí učinit jeho hostům. A oni také jeho návrh pochopili jako takto míněnou výtku a křičeli: „Jeden přijde jako host a chtěl by nás soudit!“ Nevědouce ani, říkali pravdu. Jeden, to jest Bůh, vskutku přišel do města jako host, a přišel proto, aby soudil. Jelikož se ale mezi sedomskými nenašel nikdo, kdo by se postavil na stranu Lotovu a ujal se jeho hostí, byl osud ohroženého města té noci zpečetěn. Jeden přišel, poznal a odsoudil.

V souvislosti s přijetím Božích poslů u Lota dostává se do jasnějšího světla i jejich přijetí Abrahamem. Celý ten příběh je předznamenán slovy: „Zjevil se mu Věčný“, a jak se to stalo, je popisováno dál. Abraham seděl za poledního žáru ve vchodu svého stanu, podle Talmudu proto, že vyhlížel pocestné, aby je pohostil. Měl tak rád hosty a tak rád jim prokazoval pohostinství, že je nedočkavě vyhlížel i třetího dne po obřizce, v bolestech. A tu „*pozvedl oči svých a hle, tři muži, stojící nad ním*“ v bezprostřední blízkosti.

Vzpomeňme, co sliboval Had v zahradě Eden ženě: že až pojedí ze Stromu poznání dobra a zla, „*otevrou se oči jejich a budou jako Bůh*“. Také midjánský prorok Bilám padal ve zření „s očima otevřenými“. A ačkoliv, jak ještě bude řečeno, je jistý rozdíl mezi „*pozvednutím očí*“ a „*otevřením očí*“, kdykoli je v bibli užito tohoto obratu, vždy jde o zření hlubší reality než je smyslová. David ve 121. žalmu ostatně vykládá „*pozvednutí očí*“ jako způsob, jak vejít s Věčným, buď požehnan, v přímou komunikaci. „*Pozvedám oči svých k Horám. Odkud mi přijde pomoc? Má pomoc je od Věčného, jenž učinil Nebesa a Zemi.*“

Jestliže Bůh nemohl mezi „zvířaty“ v Edenu nalézt bytost, která by byla Adamovi pomoci, a touto pomocí byla Adamovi nakonec išá, kterou z něho vyjmul, pozvedl David oči svých, hledaje pomoc v *sobě*, ve své *duši*, která „je od Věčného, jenž učinil Nebesa a Zemi“.

Týmž problémem se zabývá Šimón ben Jochaj v Zoharu při výkladu slov Ješajáhových: „Pozvedněte oči svých a zřete, *kdo to* stvořil? Mi eleh bárá?“

„Pozvedněte oči svých? Kam? K onomu místu, kam se upínají všechny zraky. A co je to za místo? Místo, které *otevívá oči*.“ Dále rabbi Šimón vypráví, že se setkal s prorokem Elijáhu a ten se ho zeptal na význam slov: Mi eleh bárá? Tato Ješajáhova otázka je významuplnou slovní hříčkou, osvětlující první verš Berešitu: Berešit bárá Elohim, „V počátku stvořil Bůh“. Elijáhu potom poučil ben Jochaje, že Mi (Kdo?) a Eleh (To) skládá jméno Elohim, přičemž ono To, Eleh, nemá jenom, jak se rabbi domníval, význam na nebesích viditelných nebeských světél, k nimž pozvedá tvář každý, kdo poznává a chválí řád, vládnoucí na nebi, nýbrž že se jedná i o niterné *místo*, které „otevívá oči“.

Kromě jiných starých knih východního původu mluví o tomto místě taoistické „Tajemství zlaté květiny“, kde je psáno, že „praduch sídlí ve čtverhranném místě velikosti palce mezi očima“. Na rozdíl od vědomého srdce, které je v hrudi a miluje pohyb a změnu, „nebeské srdce v hlavě“ je nepohnuté, a když se přece v tom malém čtverhranném prostoru velikosti palce, například v okamžiku smrti, pohne, není to dobré. Síla a moc nepohnutosti „praducha“ v onom místě byla, jak se zdá, proroku Bilámovi i znamením nepřemožitelnosti synů Jisraele, a proto varoval moábského krále, že „Bůh, který je vyvedl z Egypta, je jim jako rohy jednorožců“. Rohy, *toafót* souvisí zřejmě nejen foneticky s *totafót*, čtverhrannými schránkami, které Věčný, buď požehnán, přikázal Jisraelitům upevňovat *mezi oči*. Tak jako obdobná schránka na modlitebním řemínku, uvazovaná na levou ruku směrem k srdci, obsahuje čtyři úryvky Tóry, shrnuté v modlitbě Šemá, „abys miloval Věčného, Boha svého, z celého srdce svého, celou duší svou a vši mohoucností svou“ a neřídil se žádostí vlastního srdce a těkavým zrakem svých smyslů svádějícím k jiným bohům, než k Jedinému. „Šemá Jisraél, adonáj elohejnů, adonáj echád!“ Židovská tradice tedy, na rozdíl od tradice východní, je stejně nedůvěřivá k „nepohnutosti nebeského srdce mezi očima“ jako k proměnlivosti myšlenek srdce, které tepe v naší hrudi. Proto již David zdůrazňuje, že pomoc, která odtud přichází, je od Věčného, buď požehnán. „Krot' ústa svá před mluvením a srdce své před myšlením, a když zle budou mluvíti ústa tvá a srdce tvé mysliti, vrat' se k Místu, protože tak je psáno: A zvířata běhala a vracela se, a *pro tu věc* byla uzavřena smlouva“, „abych byl tobě a tvému potomstvu po tobě bohem“, aby se celý člověk ustálil před tváří Jediného.

Jestliže Abraham „pozvedl oči svých“, Bůh mu je otevřel. Pozdvižení očí tedy bylo již v dobách Abrahamových mystickou praxí, dodnes prováděnou východními zasvěcenci. Protože však Abrahamovo potomstvo zachovávalo vůči „třetímu oku“ určitou rezervu, neočekávalo pomoc od něj samého, nýbrž od toho, z něhož pomoc přichází. Prostěji řečeno, sídlo duše, ke kterému zřec obracel oči, bylo mu *domem*, jež Bůh navštěvuje. „Otevři mi, moje milá, říká Bůh Inteligenci“, cituje Zohar Píseň písni, „neboť má hlava je plna rosy a přes kadeře mých vlasů kanou slzy noci“.

Bůh přišel k Abrahamovi jako host, a bylo-li už řečeno, že Abraham jeho poslům předložil oběť, platí právě tak, že každé láskyplné pohostinství, prokázané každému hostu, je spravedlivou a radostnou obětí Bohu, který přichází do *svého*. A vždycky je především Neznámý, a vždycky je dům, v němž chce být vítán a uctěn, ať již je to můj dům, můj byt, náš chrám, mé tělo, anebo ono místo mezi očima, jeho domem. Proto, když si zbožný Žid uvazuje kolem prostředníku tefilin, odřikává si slova Věčného, buď požehnán: „Zasnoubím tě sobě navěky, zasnoubím tě sobě ve spravedlnosti, zákonem, milostí a milosrdenstvím. Zasnoubím tě sobě věrností, a poznáš Věčného.“ Fakticky *nejprve* (ve třináctém roce života) stává se

mladý muž „bar micva“, povinen jsa plnit všechny příkazy, jimž ovšem nemůže rozumět ani kdyby byl nadprůměrně inteligentní, a teprve *potom*, to jest od této chvíle, může očekávat poznání Věčného, buď požehnán. Podřízením se příkazům otevírá svůj dům a bezvýhradně přijímaje Boha, stává se jeho bezvýhradným služebníkem, ale dodržování všech 613 příkazů a zákazů, protože jde přesně „na tělo“, je povinností, která mnohým dává víc radosti než kolik jí člověk může nalézt ve světské realizaci.

„Zasvěceným je známo“, píše Lurjův žák Chajjim Vital, „že lidské tělo není člověk sám, ale jen oděv; oděv, kterým je oblečena inteligibilní duše, která, pokud člověk mešká v tomto světě, je pravou bytostí člověka. Když člověk z tohoto světa odejde, je mu tento oděv svléknut a je oděn v čistý, projasněný, duchovní šat. Tak jako Bůh zhotovil oděv Člověka podle své postavy, tak zhotovil tělo dle postavy duše, a to z 248 článků a 365 žil. Žíly spojují jednotlivé části a vedou krev a život od jednoho článku k druhému jako skrze kanály. Když Bůh stvořil tělo, vdechl do něho dechnutí Života, živou duši, která sestává z 248 duchovních článků a z 365 duchovních žil. Ty pak jsou zastřeny částmi a žilami těla a články duše působí prostřednictvím tělesných článků jako prostřednictvím nádob. A stejně tak je zastřeno 365 duchovních žil žilami těla.“ A protože všechno, co člověk dělá a čím žije, je stravou jak jeho těla, tak jeho duše, je dodržování 613 příkazů a zákazů Tóry takovou stravou duše, která vede k Životu, zatímco jejímu hnutí a Smrti napomáhá jejich nedodržování.

Hostitel tedy není dobrodincem, ale obdarovaným. Proto Abraham i Lot prosili své hosty: „Nepomíjejte, prosím, služebníka svého!“ A to platí o každém přijetí, každého bližního a každé skutečnosti, byť šla v těsné blízkosti. Máme k ní pospíšet a sklonit se před ní, vědouce, že neprochází kolem nás, aby nás minula. A to nikoliv proto, abychom ji poznali, ale abychom byli obdarováni její přítomností. Z tohoto vskutku přirozeného vědomí pochází vydanost Abrahamova, Jicchákova a celého Jisraele v jeho dějinách, vydanost všech spravedlivých lidí, díky jimž svět obstojí. Neboť v jejich světě je Bůh vítán jako host ve vlastním domě. A naopak, zvlčilá „pohostinnost“, která dříve než uvítá a pozve, předkládá hostu stupidní dotazník k vyplnění, je ve „vyspělých společnostech“ jen příznakem chorobné nepřirozenosti, jejímž až druhotným plodem je například pederastie, zaujetí *vlastním pohlavím*.

15.

D

Vyspělé civilizace vznikaly v úrodných údolích a jejich ekonomickou základnou bylo zemědělství. Úmyslně jsem užil strašného slova „ekonomická základna“, aby vyplynula souvislost mezi idylickými počátky a apokalyptickými konci. Obdělávání země staví sice člověka do bezprostředního vztahu k přírodě, k zemi i nebi, ale v důsledcích ho staví do nutného konfliktu s ním, se vším a s každým, kdo kalí kýženou idylu, počínaje krtky a konče sousedy, o počasí ani nemluvě. Prosperující hospodářské celky se *ohrazují* vzhledem k ostatnímu světu, města hradbami a území armádami. Všechny další zákonitosti tohoto druhu pospolitého života jen dále prohlubují ohrazení, jehož důvodem je *strach o vlastnictví*, v němž se pak realizuje lidské *ego*, když ztratilo přímý a přirozený kontakt se svým Já. Ego v tomto smyslu není kdesi v člověku, ale je člověk. Adam se skryl před tváří Boží, protože se bál a *bál se*, protože byl „arúm“, nahý, avšak také *rozumný*. Náchaš, Had, byl také „arúm“, dokonce nejrozumnější a nejnažší ze všech zvířat v Edenu. Jemu podobný se stal i Adam, na počátku svého pádu se však zatím uměl jenom bát a skrývat, vzápětí ale se naučil vymlouvat a svádět vinu na druhého a ostatek hadích vlastností přivedl až v prvním lidském pokolení.

Adam byl zemědělcem, či sadařem již v Edenu. On i jeho žena byli nazí a nestyděli se, ani nebáli. Tutéž větu můžeme přeložit i tak, že byli oba rozumní a nestyděli se a nebáli.

Pojedním zakázaných plodů se na jejich faktické nahotě nebo rozumnosti nic nezměnilo. Jenom si ji náhle *uvědomili*. Každý z nás se jistě mnohokrát procházel ve snu nahý, a jelikož o tom nevěděl, nevadilo to ani jemu, ani těm, mezi kterými byl. Pokud vím, ti většinou si nahoty spíše ani nepovšimnou. Ale toho strachu a legračních úskoků, jakmile si svou nahotu uvědomíme! Jak se zoufale snažíme se skrýt! Podle jednoho výkladu si Adam s ženou neudělali z listí zástěrky, nýbrž se schovali pod listí, zahrabali se do něho, a když uslyšeli hlas Boží, ozývali se odtamtud. Nahota Adamova není ničím než nahotou Podoby. Pouhou Podobou byl ovšem Adam i předtím, ale nikdy se necítil *ohrožen*. Teprv když volil, co mu „svědomí“ zakazovalo, přepadl ho strach ze smrti, před kterou ho Bůh varoval. Slovo Adam má své spolence, demůt, zrcadlovou podobu nebo otisk, i dam, krev. Co všem je společné, toť pomíječnost. Podoba v zrcadle existuje jen potud, pokud zrcadlí Tvář.

Prvorozeným synem Adamovým byl Kain, protože Chavva řekla „kánítí“, získala jsem s pomocí Věčného muže svého. Příroda získala s Boží pomocí símě Boží podoby. *Nadaný* Kain zdědil otcovo poslání obdělávat zemi, zatímco jeho mladší bratr Hével (Závan) pásal kozy a ovce. V určitém smyslu se s touto dvojicí bratří setkáváme v mnohých variacích pohádky a bohatém a chudém bratru. A jak již tomu i v těch pohádkách bývá, Bůh, když oba obětovali, jeden ze svého *mnoha* a druhý ze svého *mála*, přijal oběť chudého. To dědic Adamův, vlastník země a po všech stránkách obdařenější Kain pokládal za vrchol nespravedlnosti a rozpálil se hněvem. Byl přece Někdo!, a jak to přijde, aby taková Nicka jako Hével byl před ním upřednostněn. Jenomže Bůh žádal z jeho mnoha víc. Nikoliv, aby mu obětoval fůru ječmene, nýbrž aby *přemohl hřích* a ovládl svůj prchlivý egoismus. Hével byl duše prosté a nenadané, to jest nenadané ani volbou Adamovou. Byl to Kain, jemuž připadl úděl poznávat dobro a zlo, volit dobro a tak zlo opanovat. Ale on ovšem namísto toho přemohl slabšího a ovládl mrtvého. A ještě ke všemu *jakým způsobem!* Protože se *bál*, aby ho někdo neviděl, *vylákal* svého bratra do pole, ale uprostřed rozhovoru náhle povstal a nic netušícího bratra *zavraždil*.

Bůh ale *neodvrátil* tvář od své Podoby, a slyše hlas prolité krve, volající k němu ze země, stihl z místa vraždy prchajícího Kaina otázkou: „*Kde je bratr tvůj?*“ Opravdu, *kde* je Hével? Tam leží jeho mrtvé tělo, tam se vpíjí do země jeho krev, ale kde je živý, kam se poděl jeho *život*? Kde je, když jeho vražda nezůstala utajena, a když nyní žaluje Bohu? Kde vlastně *člověk je*, že ani po smrti nepřestává být jeho hlas slyšen Bohem?

A Kain odpověděl: „Ló jádátí hašómer achí anochí“, „*Nevěděl* jsem, že strážcem bratra svého jsem já“, a nikoliv tedy „Nevím, nejsem strážcem bratra svého!“ Zatímco tento běžný a nesprávný překlad přistihuje Kaina v jeho *lži*, originální text ho zastihuje v okamžiku *poznání* zla, kterého se dopustil, a tím i dobra, které nezvolil. Kain a Hével jsou perzonifikovaná dvě pokolení lidí, která předcházela pokolení třetímu, jež vyšlo z třetího syna Adamova, Šeta. Pokolení Kainovo bylo ve všem všudy nadanější a mocnější než druhý „vrh Přírody“, z něhož však vyšli lidé svým založením šťastnější, bližší přírodě i Bohu. Jestliže Kain byl člověkem, který jedl ze zakázaného ovoce, Hével byl člověkem před pádem. Jsa pastevcem, živil se bezstarostně z toho, co země dávala, a jak žili, tak také umírali, odevzdáni do vůle Boží - jako hovádka Boží. To ovšem Kaina, který se *neuměl* radovat ze života a neuměl nalézt dobrý, přirozený vztah k Bohu, jenž cítil, že *není přijat*, rozpalovalo *závistí*. A Tóra tedy v krátkosti líčí historii, která se ještě tolikrát opakovala, před vlastní historií nám už z dějin známého lidstva.

Tak jako byl Adam v Edenu povolán, aby pěstil zahradu, obdělával stromy a byl jejich strážcem, tak byl Kain povolán k tomu, aby pěstil „hévelovského“ člověka, a jsa nadanější než on, byl jeho učitelem a strážcem. Od něho se však mohl a měl i učit *důvěře a přímé lásce k Bohu*. Závist, kterou vůči těm „obyčejným“ pocítovali Kainovci, měla je přivést k otázce,

služebník tvůj nalezne milost v očích tvých a zvětší se milosrdenství tvé, kteréš mu učinil, aby byla živa duše má: já se nemohu zachránit v horách; připojil bych k sobě zlé a zemřel bych!“

Ona hora, na niž ukazoval jeho zachránce a na niž on se zdráhal zachránit, protože se obával, že by k sobě připojil zlo a jeho duše by zahynula, byla horou, na jejímž odvráceném svahu bydlil Abraham. Tím spíš by se tedy zdálo přirozené, že tam bude Lot sám chtít. Právě proto se však on zdráhal. Raši vykládá jeho chování tak, že se obával, aby v porovnání s Abrahamem nebyl shledán špatným, takže, zatímco zde, v porovnání se sedomskými, byl zachráněn, tam by byl odsouzen.

Na té hoře stál kdysi s Abrahamem a rozhodoval se, kde bude žít. „Pozvednuv očí svých“ zřel siddimskou rovinu jako zahradu Věčného, buď požehnán, a volil špatně. Ono Místo, k němuž pozvedl oči, a jež David ve svém žalmu nazývá „horami“, ho oklamalo, protože nehledal pravdu, ale svůj materiální prospěch. Tak se stal městským člověkem a spoluobčanem sedomských. Materiální prospěch, za nímž šel, ho však již jednou přivedl na pokraj záhuby, a nebýt Abrahama, byl by babylonským otrokem. A nyní, když se zhouba přiblížila v podobě mnohem hroznější, poznal Lot svoji *míru*. „Zde, prosím“, obrátil se s prosbou k Božím poslům, „tamto městečko je tak blízko, že do něho doběhnu, a je malé. Dovolte, mi, prosím, abych se v něm zachránil, vždyť je *maličké* a bude živa duše má!“

Lot obává se vystoupit k Abrahamovi na *horu*, aby nezahubil svou duši, ale naopak volí místo *nepatrné*. Tak jako se Coar (Malé), nejmenší z pěti siddimských měst, choulilo pod vznešenou horou, tak se při srovnání s Abrahamem cítil i Lot.

Podle talmudské tradice byl Abraham desetkrát zkoušen Bohem a první jeho zkouška byla ohněm. Když ještě žil v Ur Kasdim a pochopil nesmyslnost lidskou rukou uhnětených bohů, Terach, jeho vlastní otec, na něho žaloval bábelskému králi Nimrodovi, že se vzpírá uctívat všemi uctívaná božstva. Král Abrama předvolal a přikázal mu, aby před ním uctíval oheň. On však namítl, že oheň není nejmocnější, protože má mocnějšího nepřítele, vodu, která jej uhasí. Nimrod tedy vyzval kacíře, aby uctíval *vodu*. Ani s tím však nepochodil, protože Abram znal mocnějšího, a to *vítr*, který vodu honí v mračnech a vysouší zemi. Vítr či duch, *rúach*, nehmatatelný, neuchopitelný, neviditelný a nezbadatelný, byl králi Nimrodovi, heróovi, který *lovil* před tváří Boží lidi i zvířata, ovšem tak protivný, že se vrátil k své původní výzvě a kategoricky Abramovi rozkázal, aby buď uctíval oheň, nebo že ho uvrhne do rozpálené pece, kde na vlastní kůži pozná moc ohně. Této při byl přítomen i starší Abramův bratr Háran, otec Lotův. Předpokládaje, že také on bude tázán na své mínění, nespěchal s rozhodováním, vyčkáváje praktického výsledku pře. Shoří-li Abram v peci, dá za pravdu Nimrodovi, a jestliže Abram z pece vyjde bez úhony, přidá se na jeho stranu. Bůh potom Abrama vytrhl z moci ohně, Boží anděl stál při něm a oheň Abramovi neublížil: *rúach* se ukázal ohně mocnější. Jestliže Věčný, buď požehnán, stvořil služebné anděly z ohně, anděly strážné stvořil z *rúachu*. A když tedy přišla řada na Hárana a také on měl vyslovit svůj názor, troufl si před králem tvrdit totéž, co předtím prokázal jeho bratr. Byl proto stejně jako Abram uvržen do pece, ale shořel. Z toho důvodu je v Tóře psáno, že zemřel „Před tváří svého otce“.

Háran neznal svou *míru* a troufal si nad své možnosti, a když se nyní Lot zdráhal vystoupit nahoru k Abrahamovi, bál se opakovat, co se stalo osudným jeho otci. Oheň je jedním ze tří principů kosmické harmonie. Jemu nepřátelský je živel vody, ale *jeden*, *rúach*, jako princip rovnováhy, ovládá je oba. Každý člověk zvláště však vyvažuje *svou* vodu a svůj oheň a tak nachází svou *osobní* míru. To se mu však nemůže nikdy zdařit, pokud ji nenalezne na vyšší úrovni ve vztahu k Bohu. To také znamená, že Abrahamova míra je jiná, nežli Lotova, ale současně je vždycky táž a vždycky zachraňuje. Proto platí, že sebevětší hříšník, pokud objeví svou míru a obrátí se, je Bohem přijat a Bůh se s ním smíří. Proto platí, že cesta obrácení a pokání je otevřena bez výjimky všem, bohatým i chudým, velkým i malým,

nadaným i nenadaným, inteligentním i hloupým. „Jsem prach a popel“, řekl Abraham, a tak jasně vyslovil míru člověka ve vztahu k Bohu. Sypají-li si lidé na znamení smutku a ve dnech pokání popel a prach na hlavu, uznávají tak prostě svou pravou míru. A jestliže je jejich poznání vlastní míry tak opravdové jako u Abrahama nebo Lota, Bůh je vytrhne i z pece ohnivé.

Vědomí vlastní nepatrnosti a maličkosti vede člověka k citu sounáležitosti se všemi nepatrnými a malými. Ti, kdo se pokládají za velké v nějakém směru, shlížejí k jiným přinejlepším s jakýmsi nadutým pocitem odpovědnosti za ně. Ale ten, kdo se opravdu cítí malý, ví, že se v ničem podstatném od ostatních neliší, aťsi třeba umí nebo ví nebo má víc. Proto Lot stejně jako Abraham spojoval svou záchranu se záchranou městečka Coar. Jestliže on již má to štěstí a má být zachráněn, ať se spolu s ním zachrání i jiní. A Bůh mu vyhověl. Řekl: „Hle, přijal jsem tvou tvář také proto, žes řekl, abych nezničil ono město. Pospěš, aby ses tam zachránil, neboť nemohu učinit nic, dokud tam nevejdeš.“

Z toho důvodu dostalo ono městečko jméno Coar, Malé, a to také znamená, že opravdu nebylo zničeno. Ale jak tomu máme rozumět, když Věčný, buď požehnán, mluvil s Abrahamem o deseti spravedlivých, pro které odpustí tomu kterému místu?

Když Lot vstoupil do Coar, vyšlo Slunce a Věčný, buď požehnán, „dštil na Sedom a Amoru síru a oheň a celou tu rovinu a všechny obyvatele těch měst a zemskou vegetaci.“ Ale Lotova žena, jdouc za svým mužem, se ohlédla a v okamžiku se proměnila v solný sloup. Ke katastrofě došlo právě v okamžiku, kdy Lot vešel do města, a protože se zdržela ohlížením se, nevešla spolu s ním a stihl ji trest sedomských. Ale týž osud jako ji postihl i obyvatele Coaru. Ve dnech, které následovaly po katastrofě, Lot se „bál bydlet v Coar a žil v jeskyni, on a jeho dvě dcery“. Obě dívky se domnívaly, že zkáza nepostihla jen siddimskou rovinu, ale celou Zemi, a že tedy jsou posledními lidmi na světě. Aby zachovaly lidské pokolení, opily svého starého otce vínem a jedna po druhé s ním spaly, aby z jeho semene počaly budoucí pokolení lidí. „Není žádného muže na Zemi, aby k nám vešel,“ soudila starší, a to ovšem znamená, že nebylo živých ani v Coaru.

Bůh zachoval Maličké jako místo záchrany, jeden spravedlivý však nestačil, aby zachránil obec jeho obyvatel.

17.



Onoho jitra, kdy byla zničena Sedom a ostatní města siddimské roviny, vystoupil Abraham na vrchol hory, tam, kde den předtím stál před Věčným, buď požehnán, a když pohlédl do kraje, který kdysi byl jako zahrada Věčného, „hle, dým vystupoval ze země jako dým z pece“.

Kouřící pec spatřil již jednou, když s ním Bůh uzavřel smlouvu „mezi kusy“, teď spatřil Boží znamení, znamení Boží přítomnosti, strašlivě realizované. „Podle čeho poznám, že ji dědičně obdržím?“ tázal se tehdy a Věčný, buď požehnán, podal mu důkaz, že z nebes ovládá Zemi, že ze své skrytosti vládne zjevnému. A také v případě siddimské katastrofy „Věčný dštil na Sedom a na Amoru síru a oheň od Věčného z nebes“.

První a rozsahem největší katastrofou, kterou Bůh postihl Zemi, byla potopa. Byla to právě tato zkušenost, která ty, kdo potopu přežili, vedla ke stavbě babylonské věže. Podle tradice, doložené Talmudem i Josefem Fláviem, stavěli lidé tuto věž ze strachu před novou katastrofou. Tóra prostě praví, že si chtěli „udělat jméno, aby nebyli rozptýleni po tváři vši země“ jako za dnů potopy. Ale právě to, čeho se obávali, se skutečně stalo. Bůh „sestoupil, aby viděl to město a onu věž“ a rozptýlil lidstvo, usedlé v rovině šineárské, do všech konců

světa. Jelikož mělo toto rozptýlení za následek povstání nových od sebe oddělených národů a tedy i povstání od sebe odlišných jazyků, podrželo ono město, v němž byla věž stavěna, do budoucnosti jméno Zmatek, Babel.

Šineár byl počátkem království Nimrodova. Vystavěl tam města Erech, Akad, Kalne, stavbu Babelu byl však nucen přerušit. „Vyšel ze země té do Ašuru, kde vystavěl Ninive a Chálach, a Resen mezi Ninive a Chálach, to bylo město hlavní“. Důvod, proč opustil rozestavěný Babel a přenesl své království do Ašuru, je vysvětlitelný: Věčný, buď požehnán „rozptýlil“ stavitele města a věže a oni „ustali ve stavbě města“. A konkrétní pohnutkou bylo, že *sestoupil* - podobně jako ke zkáze údolí Siddim.

Jestliže se obyvatelé Šineáru obávali nové katastrofy a stavěli proto věž, nepředpokládali zkázu vodou, vždyť stavěli věž z hliněných cihel. (Noachovi Bůh také přislíbil, že již nikdy nezakázá Zemi potopou.) Zkáza, kterou však mohli očekávat, byla *ohněm*. Podle rabínských výpočtů spadala do roku, kdy zemřel představitel patnáctého pokolení lidí *Peleg*, který tak byl pojmenován, protože za jeho dnů došlo k *rozptýlení* (haflaga) národů, a tedy do roku 1996. Tehdy byl Abram, současník katastrofy, osmačtyřicetiletý.

Dnes již je archeologicky ověřeno, co bylo známo odedávna, že Babyloňané a především Chaldejci (Kasdim), příbuzní Abramovi, byli znamenitými astronomy a astrology. A očekávali-li jejich mudrci ohnivou katastrofu z nebes, jistě ji odvodili z pohybů nebeských těles. Proto ji také pokládali za *neodvratnou*. A z tohoto hlediska dostává nový význam i Abramova zkouška ohněm v peci.

V době očekávané zkázy Abram neuctíval astrální božstva a tedy nebeský oheň, a ačkoliv, jak na mnoha místech potvrzuje tradice, byl zasvěcen do tajemství astrologie, tvrdil, že existuje jiná cesta záchrany než stavění věže: že totiž vůbec existuje *záchrana*, a katastrofa není neodvratná! Neboť oheň má mocnějšího nepřítele, a to vodu, a nad oběma těmito nepřátely je *ruach*, neviditelný a přece nejmocnější i v hmotném světě. Krátce, Nimrod v jejich při zastával materialistický, vědecký názor, kdežto Abram dokazoval metafyzickou a tedy i faktickou nadřazenost ducha nad hmotou. Lidé s takovým světovým názorem to nikdy nemají lehké a zdá se takřka, že celé lidské dějiny jsou výsledkem snahy následovníků Nimrodových dokázat, že oheň je mocnější ducha, a už je ani nezajímá, že v něm především shoří sami. Toto historické pozadí, jak se zdá, má talmudská legenda o Abramově záchraně z plamenů ohnivě pece. Věčný, buď požehnán, vyvedl Abrama z Ur Kasdim, Světla astrologie, ale vyvedl ho i z Cháran, Ohně, kterým navštívil zemi Šineár.

Nebudeme-li počítat potopu, byla zkáza Šineáru prvním z řady sestoupení Věčného, buď požehnán, o nichž podávají biblické knihy přímou zprávu. Následujícím sestoupením byl soud nad Sedom a Amorou a potřetí Bůh sestoupil zas po čtyřista letech, aby dodržel slib, daný Abrahamovi, a vyvedl z otroctví jeho símě. To učinil „rukou pevně uchopující“, „paží vztaženou“, kterou z nebes ovládal Zemi.

Devatero ranami bil Micrájim, ale o desáté, pobití egyptských prvorozců, řekl, že *sám* bude procházet zemi Micrájim. Když po této ráně faraon propustil Jisraelce, provázal je Věčný, buď požehnán, ve sloupu ohnivém, který byl ze strany pronásledovatelů neprostopně temný a pronásledovaným ozařoval cestu. Byl smrtí a tmou těm, kdo ho neznali, a životem a světlem těm, kdo mu sloužili. Jisraelcům rozdělil moře, aby mohli projít po souši, a egyptskou armádu v moři pohřbil. Provázal dvanáct kmenů Jisraele v *mraku* a na horu Sinaj sestoupil v *ohnivém voze*, aby dal lidu zákony a učení.

Všechny tyto pojmy mají především význam duchovní, ale protože Bůh fyzicky ovládá fyzický svět, je třeba je chápat jako hmotné jevy. Hned prvního roku svého putování do země Kenaán měli Jisraelci příležitost spolehnout se na oporu, kterou jim Bůh hmotně prokazoval, ale když se zvědové vrátili ze země, do které směřovali, lid se polekal svých mocných protivníků. Propásli příhodný okamžik, a proto musili bloudit pouští celých čtyřicet let, a

když potom vpadli do Kenaánu, potřel Věčný, buď požehnán, držitele země „před tváří synů Jisraele a zničil je velikou porážkou v Gibón a pronásledoval je cestou, vedoucí k Beit Choron, a bil je až do Azek a až do Makeda. A když utíkali před tváří synů Jisraele, aby sestoupili do Beit Choron, vrhal na ně kameny veliké z nebes až do Azek, takže mnozí zemřeli spíše od těch balvanů a krupobití, nežli mečem synů Jisraele. Tehdy mluvil Jehóšua k věčnému ... před očima Jisraele: Slunce, ustaň v Gibón, a měsíc v údolí Ajálon!“ Autor knihy Jehóšua pak potvrzuje svou zprávu citací ze starší knihy Jašar (Přímého): „Stálo Slunce uprostřed nebes a neklonilo se k západu, takže den byl dvojnásobný.“

To ovšem znamená, že se musila radikálně zpomalit *rotace Země*, a že důsledky toho musily být nepředstavitelné, dokonce tak nepředstavitelné, že když si je pokouší představit vědecky myslící mozek, zavrhuje vůbec možnost, že by lidé takovou katastrofu mohli přežít.

Pokud však bereme všechny tyto zprávy, pozoruhodně doplňované z jiných oblastí Země od jiných národů a jinými cestami tradice vážně, vnucuje se myšlenka, že se naše planeta v *historické* době střetla s jiným a velmi hmotným kosmickým tělesem. Z lidské perspektivy Bůh sestoupil v nebeském ohni, jenž byl na nebi patrný v podobě „paže vztážené“, a když se přiblížil a sestoupil na Sinaj, zřeli Jisraelci jeho sídlo jako „ohnivý vůz“. Podvracel města, metal obrovské balvany z nebes, zabíjel, ale také zachraňoval ty, kdo mu byli zasvěceni. Těm rozdělil mořské vody mocným vichrem a vyvedl je z otroctví i ze zkázy pevnou rukou, jež pevně ovládala Zemi. Proto také Jisrael očekává poslední den hněvu, kdy Věčný, buď požehnán, sestoupí, aby soudil Zemi, s nadějí, den soudu s radostí: protože toho dne bude Bůh jeden a Jméno jeho bude jediné a všichni lidé na naší planetě poznají pravdu.

Kolizemi Země se ve své knize „Srážka světů“ zabýval také Immanuel Velikovský. Podle jeho názoru byla tím nebeským tělesem planeta, jež se v novější době stala symbolem harmonie, štěstí, krásy a lásky, totiž Venuše, hebrejsky Nogah, záře. Pravdou je, že ve starověku naháněly její fáze, „rohý“, hrůzu nejen zasvěcencům, byla nositelkou zkázy, války a ohně. K tomuto starému pojetí zlé Venuše se váže „luciferovská“ pověst o pádu vznešeného anděla, Světlohoše, a zřejmě i řecká pověst o pádu Faethonově. Ale za nejvážnější *důkaz* lze pokládat svědectví babylonských astronomických tabulek. Záznamy na nich potvrzují, že ještě před šestým stoletím před naším letopočtem byla Venuše *kometou*, jež se vymykala z řádu, který jinak na nebi již panoval: její cyklus byl nerovnoměrný, její oběhy nestejně dlouhé. Podle Velikovského byla „harmonizována“ až kolizí s Marsem, jejíž ohlas spatřuje v báji o tajných milostných stycích Afrodity s Aresem, jimž učinil přítrž až Afroditin manžel Hefaistos, který oba milence k potěšení celého Olympu uvěznil v Kovové síti.

Na neblahé mládí dnes mírumilovné Jitřenky odkazuje zřejmě i talmudská výhrada, že na Venuši „lpí oheň“. Co mi však na Velikovského teorii připadá vskutku podstatné, a to bez ohledu na to, je-li konkrétně správná, je zvědomění faktu, že i novější dějiny Země jsou poznamenávány jejím nejvlastnějším prostředím, kosmickým prostorem, a to jak v rámci evoluce, tak v rámci revoluce. Teorie, které naproti tomu například biblické katastrofy vykládají jen procesy zemskými a nepřipouštějí *vydanost* naší planety *nebi*, svádějí nebo jsou svedené pouze myšlením evolučním. To poskytuje více jistot a je pohodlnější jak pro naše všední živobytí, tak pro vědecké zkoumání, zhruba tak jako je pohodlnější mnoho bohů nežli Bůh, jeden. Evoluce neklade odpor.

V šestém století před naším letopočtem; za panování judského krále Chizkijáha, kdy již část obyvatelstva království Jisrael byla odvečena do zajetí a království judskému hrozil podobný osud, oznamoval prorok Míchá: „Hle, vyjde Věčný z místa svého a sestoupí a pošlape výšiny Země!“ Chizkijáhu byl však hoden nazývat se synem Davidovým. Nenásledoval příkladu mnoha svých předků na královském trůnu, vymýtil pohanské kultury, vrátil Tóru svému lidu, znovuzasvětil Bohu chrám a obnovil s Věčným buď požehnán,

smlouvu. Modlil se k Bohu a Věčný, buď požehnán, místo aby trestal Jisrael spolu s ostatní Zemí, bojoval za něj jako v dobách starodávných. Oznamil králi skrze proroka Ješajáha, že v určený čas „vrátí o deset stupňů nazpět sluneční stín po stupních“ slunečních hodin Chizkijáhova předchůdce Achaze.

Do Judeje tehdy přitáhlo assyrské vojsko, a když si podmanilo většinu judských měst, chtěl jeho vůdce, král Senacherib, přistoupit k dobývání Jerušalájim. Jeho herold hebrejsky vyzýval obyvatele města, aby neposlouchali svého fanatického krále a poddali se bez boje, assyrské moci nemá smyslu se vzpírat. Ale Bůh Senacheribovi odpověděl Ješajáhovými ústy: „Zdali neslyšels, že zdávna jsem to dělal a činím ode dnů počátku? Nyní k tomu přičiním, aby v poušť a hromady rumu byla obrácena hrazená města!“

Katastrofa, kterou ohlašovali proroci, měla postihnout celou Zemi. Vždyť, jestliže se měl posunout stín na slunečních hodinách o deset stupňů nazpět, musilo dojít nejen ke zpomalení zemské rotace, nýbrž k jejímu obrácení. Zkáza, která měla judskému království pomoci svrhnout assyrskou nadvládu, musila ovšem zanechat stopy i přímo v Judeji, a proto Bůh zvěštoval: „Toho roku budete jíst, co vyrostete samo, a druhého roku, co samo vzejde, ale třetího roku sejte a sklízíte, vysazujte vinice a jezte jejich plody. Shromáždím zbytek domu Jehúdova a ti, kteří vyvážnou, se zakoření a vydají plody.“ Chizkijáhu tedy nebyl náboženským blouznivcem, ale králem, který věděl víc než například Senacherib. Božím prorokům bylo známo, co Bůh zdávna zchystal a co se již stalo a co se nyní znovu stane, a král se řídil jejich slovy. Věčný, buď požehnán, také skutečně vyšel z místa svého, „vyšel anděl Věčného a zahubil v assyrském vojsku 185 000 mužů. I vstali časně ráno - a všude mrtvoly mrtvých.“

18.



15.dne měsíce nisán roku 2047 po Adamovi, stál ráno Abraham nad kouřící se pecí, ve kterou bylo obráceno jedno z významných středisek civilizace. Ale nebyla to jen hrůza, která ho přiměla k okamžitému odchodu z místa, kde dosud bydlil, byla to i praktická nutnost. Rána, která postihla rovinu siddimskou, zanechala následky přinejmenším i v blízkém okolí, velmi pravděpodobně i v širém. Vzduch byl zamořen sírovými výpary a na všechno lehal černý potah asfaltových sazí. Abrahamova stáda však potřebovala zdravou pastvu a vodu, proto se zvedl a odtáhl jako kdysi za velikého hladu v zemi Kenaán na jih. Tentokrát ale nesestoupil až do Egypta, ale usadil se v Gerar, zemi Pelištejců. A nežli tam přišli, řekl ještě Sáře, své ženě: „sestra má jsi“.

Nepotřeboval jí nic vysvětlovat, byla to stará úmluva mezi nimi. V době jejich relativního mládí požádal ji o totéž. Když utíkali před hladem do Egypta, uvědomil si nebezpečí její krásy. Zatouží-li po ní nějaký Egyptan, nebude se rozpakovat, a aby si k ní uvolnil cestu, jeho zabije. Proto požádal Sáraj, aby se vydávala za jeho sestru a s hořkostí řekl: „aby se mi vedlo dobře kvůli tobě, a aby zůstala naživu duše má ve tvém ponížení“. Hlad je vyhnal do země, kde jejich osud záležel na blahovůli mocných. Tato situace jim dávala na vybranou jen mezi zneuctěním Sáraj a jeho smrtí a mezi jejím zneuctěním a jeho životem. Protože smrt nic neřešila a život dával naději, volil Abram tuto cestu. A Věčný, buď požehnán, stál při něm, a když si egyptský král vzal Sáraj za ženu, odhalil mu ve snu pravdu. Varoval ho, aby se jí ani nedotkl a vrátil ji jejímu muži. Abram tedy moudře učinil, co bylo v jeho možnostech, a ostatek, který ovlivnit nemohl, ponechal vůli Boží. A farao Sáraj propustil a ona se vrátila k Abramovi.

Jak toto první vzdání se Sáraj a ono druhé vzdání se Sáry počítají židovští mudrci k deseti Abrahamovým zkouškám. Proč ale podvkrát, když jsou si oba příběhy tak podobné?

Jenom zdánlivá maličkost je odlišuje: v Egyptě se Abram vzdal Sáráj a v Gerar se vzdal *Sáry*. Nebyla to tedy táž oběť, tentokrát šlo o obětování naplnění Božího zaslíbení. Sára byla navštívena *zázrakem* a v jejím lůně se měl uskutečnit div. A jestliže jí cestou do Gerar řekl „sestra má jsi“, udělal zase jen to, co dělal vždy. Sám řešil tolik, kolik bylo v jeho silách, a spoléhal na Věčného, buď požehnán. Jak tyto dvě zkoušky, tak i ostatních osm, byly zkouškami jeho *důvěry*.

„A poslal Abímelech, král Gerar, a vzal Sáru. I přišel Bůh k Abímelechovi ve snu nočním a řekl mu: aj, ty zemřeš pro ženu tu, kterou sis vzal! Je to žena, vdaná za muže. - Ale Abímelech se k ní nepřiblížil a řekl: Pane, což vyvraždíš také národ spravedlivý? Neřekl mi on sám: Moje sestra je to? A také ona řekla: Je bratr můj! - V prostotě srdce svého a rukama neposkvrněnými učinil jsem to! - A řekl mu Bůh ve snu: Také já vím, že jsi to učinil v prostotě srdce svého, ale já jsem tě také zdržel od hříchu proti mně, takže jsem ti nedal, aby ses jí dotkl. Nyní tedy vrať ženu tomu muži, protože je to prorok: on se za tebe bude modlit. Jestliže ji však nevrátíš, věz, že smrtí zemřeš ty i všichni, kteří ti patří.“

Zkáza měst v siddimské rovině byla v příliš živé paměti, Země se třásla po ohnivém navštívení z nebes, a když Abímelech ráno vyprávěl svůj sen služebníkům, zmocnil se jich strach a nikoho ani nenapadlo, že by se král měl příkazu, kterého se mu ve snu dostalo, vzepřít. Abímelech proto povolal Abrahama a nařikal, proč na něj a na jeho dům chtěl uvalit hřích a neštěstí. Ten mu však prostě vysvětlil proč, když ho Bůh vyvedl z otcovského domu a nechal ho bloudit, požádal svou ženu, aby se ve městech, kam přijdou vydávala za jeho sestru. A navíc ani to nebyla lež, protože skutečně byla jeho sestrou, jen z jiné matky. Po těchto slovech daroval gerarský král Abrahamovi ovce, kozy, dobytek, služebnictvo a otrokyně a vybídl ho, že může v jeho zemi bydlet, kde se mu zlíbí. A Sáře dal tisíc stříbrných „pro bratra jejího“, aby v očích lidí nebyla poškozena její pověst. A Abraham se modlil k Věčnému, buď požehnán, a Bůh uzdravil Abímelecha a jeho ženy a služky a ony *rodily*, protože v tom čase Bůh *uzavřel* každé lůno v době Abímelechově kvůli Sáře, pro její slovo, jímž volala k Věčnému, buď požehnán, o pomoc.

„A navštívil Věčný Sáru, jak řekl, a učinil Věčný Sáře, jak mluvil. A otěhotněla a porodila Sára Abrahamovi syna v jeho stáří, ve sváteční čas, který mu byl oznámen. A nazval Abraham jméno syna svého, který se mu narodil, kterého mu porodila Sára, *Jicchák*. A obřezal Abraham Jiccháka, syna svého, osmého dne jeho věku, tak, jak přikázal mu Bůh.“

Ať to obracíme jak to obracíme, stalo se opravdu něco předivného. Devětaosmdesátileté stařeně, která nikdy předtím nerodila, vrátila se menstruace a se stoletým manželem zplodila syna. Ale nejen to, ta, která o sobě říkala, že je stařenou, nejenže otěhotněla, ale ve svých devadesáti letech se stala zase ženou, které Abraham musil říci „moje sestra jsi“, tak jako v dobách, kdy byla mladší, protože se právem obával, že po ní zatouží cizí muž. Nakonec to byl sám král, kdo si ji vzal za ženu, stejně jako léta předtím v Egyptě farao.

Ačkoliv můžeme právem předpokládat, že se smysl pro ženskou krásu mohl tehdy značně lišit od dnes panujícího vkusu, a že byli dokonce lidé jako Abraham, kteří pojem krásy ženského zevnějšku vůbec neznali a nepřikládali mu význam, přece jen je krajně nepravděpodobné, že by si pelištejský král vzal za ženu stařenu.

Den před katastrofou Sedomy a ostatních měst vrátil se Sáře ženský běh a krátce na to Bůh uzavřel lůna gerarských žen. Týž vliv, jak se domnívám, způsobil na jedné straně neplodnost a na straně druhé otevřel zřídlo plodnosti. Z žen, které byly v blízkosti místa zkázy a katastrofu přežily, byly to i dvě dcery Lotovy, které počaly okamžitě po tom, co spaly se svým otcem, a jestliže Sára porodila Jiccháka, otce Edomeců a Jisraelitů, také z obou Lotových dcer vyšly nikoliv nevýznamné národy, Moábci a Amónci. A koneckonců i sám Abraham, který až do početí Jiccháka zplodil jen jediného syna, nabyl ve svých sto letech takové mužné síly, že po Sárině smrti zplodil se svou druhou ženou Ketúrou dalších několik

národů. Lze říci, že život, který Bůh odvolal z obyvatel siddimských měst, daroval těm, kdo ho byli více hodni. Co přisná levice brala, pravice v hojnosti rozdávala.

Fakticky vysvětlit všechny ty divy a události není v mých silách, ale tolik se mi zdá zřejmé, že vezmeme-li vážně zprávu, podle níž zkáza Sedom a Amory přišla z nebes a Země se dostala do těsné blízkosti jiného kosmického tělesa, můžeme předpokládat, že nebeský host po sobě zanechal i jiné stopy než zkázu. A v tomto ohledu, co je pak divného na slově, které vyjde z Věčného? Zázrak je zázrakem, protože se udál v hmotném světě. Cesty, kterými se realizuje, vedou tímto světem, a proto jsou dříve nebo později vědecky poznatelné. Pro mnoho lidí pak zázrak ztratí při zázračnosti a vůbec si neuvědomí, že právě faktum realizování Boží vůle v našem světě je nám jedinou nadějí, jediným věčným zázrakem, na němž není ovšem, domyslíme-li alespoň myšlenku do konce, nic divného.

Jicchák byl počat v měsíci tamúz, ve čtvrtém měsíci, jež astrologie spojuje se znamením Raka, znamením domova, rodiny, původu a rodičů. Všimněme si ale, jak málo je v tomto vyprávění zdůrazňována plodivá funkce jeho otce pozemského, Abrahama, a jak je naopak zdůrazněna plodivá role Jicchákova otce nebeského. Věčný, buď požehnán, „navštívil Sáru, jak řekl, a učinil Věčný Sáře, jak mluvil“. Abraham je v této věci ještě pasivnější než jeho žena. Je tím, komu byl zplozen a komu byl narozen syn. Jenomže právě na *takto* zplozeného a *takto* mu narozeného syna on čekal. *Toho* mu Bůh slíbil, *to* bylo símě Abrahamovo, zcela ve smyslu *smlouvy*: Jicchák je dítě nebes i Země, dítě Boží i lidské. „I otěhotněla Sára a porodila Abrahamovi syna v jeho stáří, ve sváteční čas, který mu byl oznámen.“ Svátečním časem je míněn svátek nekvašených chlebů, tedy úplněk prvního z měsíců, nisánu. To, že byla Sedom a Amora zničena 15. nisán, a že 14. nisán navštívili Boží poslové Abrahama a Sáru v Elonej Mamre, odvozuje se z toho, že jak Sára, tak žena Lotova připravovaly hostům „ugot“, placky z nekvašené mouky. 14. dne měsíce nisán roku 2048, na pésach, narodil se tedy i Jicchák, ale když Bůh rok předtím mluvil s Abrahamem, slíbil mu: „V ten sváteční čas vrátím se k tobě, v čas živý jako je tento, a Sára bude mít syna“, a když se Jicchák narodil, není zmínky ani o andělech, ani o nějakém Abrahamově vidění Věčného, buď požehnán. Slíbil-li však Bůh, že se k Abrahamovi vrátí, lze také očekávat, že svůj slib splnil. A opravdu, s Jicchákovým příchodem na svět vsutku přišel někdo, kdo tu dříve nebyl: a to nebyl nikdo jiný než *Jicchák*. Tak je třeba rozumět větě: „Vrátím se k tobě - a Sára bude mít syna“.

Sama Sára pak k tomu pouze dodala: „Každý, kdo tohle uslyší, bude se mi smát.“ Tato „svatá rodina“ je ve srovnání s onou populárnější opravdu k popukání.

19.

P

A kdo by se nesmál, když se smál i Abraham a především Sára sama? Ale zapírala svůj smích. Anděl se zeptal: „Čemu se směje Sára, žena tvá?“ a ona ze vchodu stanu odpověděla: „Nesmála jsem se, protože jsem se bála“. Stejně tak se bál Abraham, když s ním Bůh mluvil a oznamoval mu, že se jemu, stoletému, narodí ze Sáry, devadesátileté, syn. Bál se - a současně se smál. Sára však nevěřila, že je možné v bázni se smát. Jestliže se bojí, jak by se mohla smát. Bůh však suše odvětil: „Nikoliv“, nebojíš se, „neboť jsi se smála“. Sára nahlíží sebe zvnějšku. Vidí a cítí, že se bojí, a nerozumí svému niternému smíchu. Bůh však nahlíží Sáru z jejího nitra a slyší její smích, smích Jicchákův. To, že se teď bojíš, je jenom proto, že nerozumíš svému smíchu, ale ten smích je zde a jednou se budeš smát, aniž by ses bála.

„A viděla Sára syna Egyptanky Hagar... jak se směje. A řekla Abrahamovi: Vyžeň tu služku i jejího syna, neboť nebude dědit syn služky se synem mým, s Jicchákem!“

Taková řeč se ovšem Abrahamovi ani trochu nelíbila. Avšak Bůh, jako obvykle, byl na straně jeho ženy. „Uposlechni jejího hlasu“, řekl Abrahamovi, „protože v Jicchákovi povolal jsem ti símě. Ale také synu služky dám být národem, protože je símě tvé.“ A Abraham tedy ráno vstal a s těžkým srdcem vložil Hágar na ramena chléb a měch s vodou. I s chlapcem, kterému tehdy bylo asi šestnáct let, ji poslal pryč, a ona zase šla a zase bloudila v poušti, jako již jednou. Voda v měchu vyschla a zdálo se, že oba zemřou žízní. Aby se nemusila dívat na smrt svého dítěte, odehnala Hágar chlapce a zanechala jej vyčerpaného ležet pod jedním křoviskem. Posadila se opodál, na dostřel luku, a hořce plakala. Bůh však vyslyšel nářek Jišmáelovův a anděl Boží zavolal na Hágar: „Co je ti, Hágar? Neboj se, neboť Bůh vyslyšel hlas chlapcův tam odtud, kde je. Vstaň a uchopte chlapce pevně za ruku, protože mu dám být velikým národem. - A Bůh otevřel oči její a uviděla studnici vod, i šla a naplnila vodou měch a napojila chlapce. A Bůh byl s tím chlapcem a on vzrostl a bydlil na poušti a stal se střelcem. A bydlil na poušti Páran a vzala mu ženu ze země Micrájim.“

O touž studnu došlo také ale ke sporu mezi služebníky gerarského krále a Abrahamem. V onom čase přišel Abímelech se svým vojevůdcem Píkolem a požádal Abrahama, aby s ním uzavřel smlouvu a písemně se zapřísáhl, že nikdy nesplatí věrolomností milost, kterou mu Pelištejci prokázali, když mu dovolili bydlet mezi sebou. A že zachová věrnost i potomkům Abímelechovým. A Abraham této příležitosti využil k projednání záležitosti sporné studny, kterou vykopal, ale kterou mu služebníci královi uloupili.

Abímelech o této záležitosti neměl ani tušení, nevěděl, ani že Abraham studnu vykopal, ani že mu ji někdo uloupil. „Ani tys mi o tom nic nepověděl, a já jsem také o tom neslyšel do dnešního dne.“ Při potvrzení smlouvy však Abraham Abímelecha zaskočil, když vedle stáda, které měl podle dohody odevzdal králi jako daň, postavil stranou sedmero beránek. Abímelech se ho pochopitelně zeptal, co těchto sedm beránek má znamenat, a on odpověděl: „Vezmeš z ruky mé sedm beránek, a budou mi svědectvím, že jsem vykopal tuto studnu. (A proto je ono místo nazýváno Beer Ševa, protože tam oba přísahali.)“

Svědectví „sedmi beránek“ má obdobný význam jako svědectví tisíce stříbrných, které dal Abímelech Sáře „pro jejího bratra“, aby ji tak uchránil před pomluvou. Sára ovšem byla po určitý čas v jeho domě a byla jeho ženou. Ani desetkrát deset tisíc nemohlo tedy být faktickým důkazem, že se jí král opravdu nedotkl. O tom, co se v jeho domě stalo, zda se Sára dotkl nebo ne, z lidí věděli jen oni dva. Tisíc stříbrných, které jí dal pro Abrahama, byly tedy jen *gestem* nevinny, jen zapřísaháním se, že mluvil pravdu. A v tomto ohledu je stejný význam sedmi beránek, které zas jemu dal Abraham. O tom, že vykopal studnu, nikdo nevěděl, kopal ji sám, a nemá jiného svědka - než Věčného, buď požehnán, tak jako předtím Abímelech.

Název studnice, o které je řeč, a později města Beer ševy, slučuje v sobě dvě možnosti výkladu. Beer ševa znamená jak Studnu sedmi tak Studnu přísahy. A tak se dostáváme k hlubšímu pochopení přísahy Abrahamovy a smyslu svědectví sedmi beránek.

„Byla dokončena Nebesa a Země a všechna jejich vojska. I dokončil Bůh v den sedmý dílo své, které dělal, a odpočinul ve dni tom sedmém ode všeho díla svého, které dělal, a požehnal Bůh den sedmý a posvětil ho, neboť v něm odpočinul ode všeho díla svého, které Bůh stvořil, aby bylo učiněno.“ Žádný z předchozích šesti dnů stvoření nebyl jako den sedmý, protože žádný z nich nebyl *posvěcen*. Posvětit něco znamená *očistit to*. Veškeré stvoření prvních šesti dnů vstupuje do sedmého dne, svatého odpočínutí šabatu, a přechodem je očištěno, aby bylo svaté. Bůh také sedmého dne přijímá svaté Jméno Věčný Bůh. Elohim, Bůh, je Boží jméno, vystihující božskou stvořitelenskou sílu a udržující moc, neústupnou spravedlnost a přísný soud. Jméno Věčný (Tetragrammaton) vystihuje však Boha v jeho lásce, milosti a milosrdenství. Bůh stvořil svět, ale v odpočínutí, sedmého dne, kdy jej

pročistil jako se pročišťuje zlato z bláta, odhalil mu svou lásku svou ryzí dobrotu. Když Moše žádal Věčného, buď požehnán, aby mu dal spatřit svou tvář, Bůh rychle prošel kolem něho, obrácen k němu zády a zahalen v tális jako předzpěvák v synagoze zvolal: „Věčný, Věčný, bůh milosrdný a milostivý, trpělivý v hněvu a veliký v lásce a pravdě! Chovající lásku pro tisíce a promíjející vinu, odpadlictví a hřích a očišťující!“ To, co Bůh skrývá před lidmi za branou smrti, není nic jiného než nesmírná láska. Tvář, kterou nám nemůže ukázat, je tvář lásky, již halí do tálisu svého Jména. Tvář, kterou ukazuje i těm, kteří jsou z lidí nejhodnější ji spatřit, jsou záda, protože ani oni nejsou natolik čisti, aby mohli popatřit do tváře plačícího otce. A tak Moše a jeho prostřednictvím Jisráel slyšeli jen Hlas, příznávající se k lásce a odpuštění. To je také ono prvotní Světlo, které Věčný, buď požehnán, vzal zpět, aby je uchoval pro spravedlivé v budoucím světě.

V tomto světle chodil Adam v Edenu, byv postaven do čiré, svaté skutečnosti šabatu, maje ji pěstít a ostříhat před znesvěcením. Sedm beránků, jež Abraham postavil stranou na svědectví své pravdomluvnosti, bylo poukazem na sedmero dní stvoření, či vlastně na sám den sedmý, v nějž se všechno čisté stahuje. Dny židovského týdne jsou od sebe odlišeny jen čísly pořadí a jedině sedmý den má své vlastní jméno, šabat. Šabatem však nazývá se někdy i celý týden. Beer ševa, Studnice sedmi a Studnice přísahy je studnicí svatého šabatu, a právě proto, že při jejím objevení a vyhloubení nemohl být Abraham než sám, nemohl se nakonec zapřisahat při ničem jiném, než zase při sedmi.

Hle, nikdo o té studnici vod nevěděl, když ale Bůh otevřel Hágar oči, vyslyšev nářek toho, jehož Bůh vyslyší, tu ji našla a nabrala z jejích vod a naplnila svůj měch a zachránila život svému synu. Svatý odpočinek šabatu, který Abraham objevil a vyhloubil a vynesl z hlubin svého nitra, neobjevil a nevynesl jen pro sebe, tak jako nešel sobě pro sebe, ale pro všechny. Objevil v nitru svého nitra studnici živých vod pro všechny strádající, aby, až jim strádání a Bůh otevrou oči, našli odpočinutí a život. Současně však nechtěl připustit, že by se vody šabatu dostaly do rukou lupičů; kdyby si je přivlastnili ti, kdo je nevykopali, bylo by svaté znesvěceno a ztraceno.

„A zasadil tamaryšek v Beer ševa a vzýval tam ve Jméně Věčný Boha věčnosti.“ Ešel však neznamená pouze tamaryšek, nýbrž také *útulek*, a proto Raši ve svém komentáři říká: „Podle Rava šlo o zahradu (pardes), aby mohl pohostit ovocem z ní poutníky, a podle Šemuela to byl hostinec pro cizince, v němž byly připraveny k pohoštění všechny druhy ovoce.“ A když se unavení hosté najedli z toho ovoce a napili zdejší vody, tu jim Abraham řekl: „Žehnejte tomu, od něhož jste přijali pokrm. Nebo snad věříte tomu, že jste ho přijali ode mne? Nikoliv, ale od toho jste přijali pokrm, jehož slovem povstal svět.“ Abraham vzýval v nejsvětějším Jméně Boha věčnosti, El Olam. „Olam“ je však také „svět“, olam haze, tento svět, a olam haba, onen svět, svět budoucí, přicházející. Navazují na sebe jako šest dnů se sedmým dnem, jsou spjaty v jednotu jako zády přivrácená postava, skrytou, odvrácenou tvář vyznávající nezměrnou lásku a odpuštění. To, co každého z nás od této skryté tváře dělí, je okolnost, že žijeme v tomto světě. Až ho však opustíme a projdeme smrtí, jež oddělí nečisté od čistého, otevře se nám svět k nám přicházející, útulek putujících a odpočinek strádajících. Ale tak jako je šest všedních dnů a šabat je obsahuje, tak i onen svět, olam haba, obsahuje tento svět, Strom Života obsahuje Strom poznání dobra a zla, „svět“ je „věčností“ a El Olam je jak Bůh světa, tak Bůh věčnosti.

20.

7

Smlouvou s Abímelechem získal Abraham po letech putování místo, kterému mohl říkat domov. Kdysi ho Věčný, buď požehnán, vyvedl z domova, a řekl mu, jdi do země,

kteřou ti ukáží, a udělám z tebe veliký národ, požehnám ti, zvelebím tvé jméno a ty sám se staneš požehnaním. V Beer ševa se všechna tato zaslíbení naplnila v jediném zaslíbení. Z Abrahamova domu vychází záře požehnaní pro každého putujícího. Míra jednoho, nikterak šťastného života, je naplněna, Abraham dosáhl cíle svého putování. Spočinul v míru, a proto také v Beer ševa *nepostavil* oltář a vzýval Věčného, buď požehnan, bez oběti. Nepočítal ovšem zkoušky, kterými procházel, a nevěděl, že na něho čeká poslední a nejtěžší. Podobně jako Adam v Edenu hadem, byl Abraham v Beer ševa pokoušen Bohem. Tak jako Adam v Edenu, měl i Abraham v Beer ševa vše, co v životě hledal. Z hlubiny míru smál se Jicchák.

„I stalo se po těchto událostech a Bůh zkusil Abrahama a řekl mu: Abrahame! A on řekl: Aj, já“, jak hezky překládají králiční. Podle tradice stalo se tak na naléhání Satanovo, který vystoupil se žalobou a pravil: „Abraham nepřinesl ti ze všech svých hostin, jež uspořádal, jediného býčka nebo berana“. Proto tedy Bůh, aby dokázal Žalobci, že je Abraham hoden toho, čeho se mu dostalo, především však budoucího smíchu, požádal Abrahama se snažnou naléhavostí: „Prosím, vezmi pro mne syna svého, jediného, kterého miluješ, Jiccháka, a *jdi sobě do země Moria a oběťuj ho tam* v oběť na jedné z hor, kterou ti oznámím!“

Bůh, odvolávaje se slovy „jdi sobě“ na svou původní výzvu, oznamuje tedy, že domov, který nalezl v Beer ševa, *není tou zemí*, kde z Abrahama vyprýští požehnaní všem rodinám země, a že tedy ještě *nedošel* cíle svého „jití sobě“. *Touto zemí je země Moria, země hořkosti* Věčného, buď požehnan, země, kde rostou trnovníky, z nichž se dobývá vonná myrha, mór. To je ta země, kam má jít Abraham sobě, aby přinesl požehnaní všem rodinám země. Země, kde má přinést v oběť to *nejvyšší*, čeho člověk může v životě *nabýt*.

Ráno Abraham vstal, nasekal *dříví* na zápal a vložil nasekané dříví na *osla*. Kromě *Jiccháka* vzal sebou ještě dva *mládence*, a pak se Abraham s Jicchákem a dvěma mládenci a dřívím na oslu vydali na sever. *Dříví*, které Abraham nasekal, jsou *stromy*, mládenci, které vzal sebou, jsou strážní *andělé*, Jicchák, kterého nesl v oběť, je *jeho budoucí smích*. Konečně osel, na něhož naskládal stromy, rozsekané v dříví, je on sám. Číselná hodnota slova „chamor“ je 248, tak jako číselná hodnota jména Abraham. Tak tedy na *osla* naložil Abraham na dříví rozsekané stromoví svého Edenu v Beer ševa a veda k oběti svého Jiccháka a provázen oběma „mládenci“ dorazil k místu, kde „pozvedl oči svých a spatřil zďálky“ horu Hořkosti. A tehdy přikázal oběma mládencům, aby počkali s oslem, a sám s Jicchákem šel dál.

Abraham byl důkladný na této cestě. Nejprve opustil Beer ševa se Sárou, potom za sebou zanechal „Abrahama“ s oběma strážnými anděly, a *sám s Jicchákem* šel vstříc *Věčnému*, buď požehnan. Ale než odešel, řekl mládencům: „Pokloníme se a vrátíme se k vám. A vzal dříví na zápal a vložil je na Jiccháka, syna svého, a vzal do ruky oheň a obětní nůž, i šli oba spolu. A řekl Jicchák Abrahamovi, otci svému, řka: Otče můj? A řekl: Aj, já. I řekl: Hle, oheň a dříví, ale kde je *jehně* k oběti? A on řekl: Bůh *vyhlédne* si jehně k oběti, synu můj. A šli oba spolu.“

Po celou cestu z Beer ševa do země Moria Abraham zvažoval smysl své cesty. Podle agady, když přikázal oběma mládencům, aby počkali s oslem na jeho návrat a řekl „půjdeme až tam“, je třeba číst „ad ká“, to jest „až tak“, protože toužil zvědět, jak Věčný, buď požehnan, splní své zaslíbení, když přece dříve pravil „*tak* bude símě tvé“. To znamená, že jestliže by Bůh připustil, aby on splnil jeho žádost a zabil Jiccháka, jak by potom on mohl splnit slovo své? A výsledkem jeho úvah a víry bylo, co řekl oběma mládencům: „vrátíme se zpátky“, a jak ujistil Jiccháka: „Bůh vyhlédne si jehně“.

Oběť prvorozeného dítěte byla v kenaánském náboženském kultu obvyklá. Byla to oběť jak hrozná, tak skutečně vznešená, a komu se dnes zdá odporná, není s to uvážit, že člověk obětoval *bohu* to, co nejvíce *miloval*. Abraham však ve Věčném, buď požehnan, znal jiného

boha než Kenaánci, a to, jak ho znal, *vylučovalo* možnost, že by oběť dítěte *přijal*. Což ovšem neznamená, že ji nemohl žádat.

Proto Abraham nešel Jiccháka *neobětovat*. Celá závažnost jeho „jití sobě“ spočívá v tom, že přestože věřil, že Bůh jeho oběť nepřijme, ani na okamžik nesešel s cesty, která k obětování směřovala. Jeho *důvěra* ve Věčného, buď požehnán, v níž byl již devětkrát zkoušen, ho vedla k tomu, že na sebe vzal i zdánlivě absurdní žádost Věčného, buď požehnán, a plnil ji až do okamžiku, kdy mu Bůh vyjevil smysl své žádosti i jeho cesty. Pravda se člověku vyjeví jen tehdy, když ji *miluje*, a to znamená, že ji *následuje* až tam a právě až tam, kde jí nerozumí, a kdy se mu nutně musí jevit jako absurdní.

Tím místem, kam Abraham následoval Boha, byla země *jeho* hořkosti. Je to hora Ción, nad níž se zastavil Zhoubce, a na níž pak David založil příbytek Věčnému, buď požehnán, aby v něm spočinula jeho *šechina*. Oním místem tedy je jeden z pahorků, na nichž stojí Jerušalájm, svaté a věčné město, o němž Bůh řekl: „oharek, vyňatý z ohně“. Je to hora hořkosti, protože až potud je v právu Satan, aby člověka zkoušel: a milující Bůh musí čekat na výsledek zkoušky.

21.



„I přišli k místu, které mu oznámil Bůh, a Abraham tam postavil oltář a uspořádal dříví a spoutal Jiccháka, svého syna, a položil ho na oltář, na ta dřeva. A vztáhl Abraham ruku svou a vzal obětní nůž, aby zabil svého syna. Tu naň zavolal anděl Věčného z nebes a řekl: Abrahame! Abrahame! - i řekl: Aj, já! A řekl: Nevztahuj ruky své na chlapce a neučiň mu ani nejmenší, protože nyní již vím, že se bojíš Boha, a žes mi neodepřel syna svého jediného. A pozvedl Abraham oči svých a viděl a hle, beran za ním, chycený za rohy své v trní, i šel Abraham a vzal toho berana a obětoval ho v zápal namísto svého syna.“

Víra, že Bůh nepřipustí, aby Jiccháka zabil, a že si vyhlédne jehně a že se pak on s Jicchákem vrátí zpátky k oběma mládencům, čekajícím s oslem, se tedy Abrahamovi osvědčila. Raši k tomu podotýká: „Abraham prosil o vysvětlení. Chci předložit svou žádost, pravil. Nejdříve jsi mi řekl, že skrze Jiccháka bude povoláno mé símě, potom ale jsi řekl: Vezmi svého jediného syna! – a nyní slyším zase: Nevztahuj ruky své na chlapce! A Bůh na to odpověděl: Neznesevším svou smlouvu a nezměním svůj výrok. Nepřikázal jsem ti, abys ho *zabil*, ale abys ho *obětoval*.“

Ve slovese „álá“ je obsažen smysl zápalné oběti až druhotně, protože v dým se měnící oběť *vystupuje* vzhůru a je *pozvednuta* obětujícími ke Stvořiteli obětujícího i oběti. V této souvislosti stojí za zmínku, že do Erec Jisráel se zásadně a pouze jenom *vystupuje*, ze všech světových stran, z nížin i hor, a odtud naopak se vždy jen *sestupuje*.

„Neznesevším svou smlouvu“ tím, že bych ji měnil nebo dokonce rušil, a „nezměním svůj výrok“, protože Boží slovo je pravdivé. Smlouva i výroky Boží na rozdíl od smluv lidských a lidských výroků mají *trvalou platnost* a jejich porušení a desinterpretace jsou jen dílem lidským. Dílem, které je ovšem předpokládáno a odpuštěno předem. Protože však smlouva i Boží slovo *trvá*, je cesta k obnovení smlouvy a obnovení slova otevřená. A v této věci i obnovení smyslu oběti. Ani při zaříznutí obětního zvířete přece nejde o jeho *zabití*, nýbrž o jeho *vyzvednutí* a odevzdání Bohu, kterému vše po právu a pravdě náleží. Jakmile se v chrámu oběti zvrhly jen v rituální zabíjení zvířat, dával Bůh najevo, že jsou mu *odporné*. „Nevztahuj ruky své na chlapce!“ vykřikl Boží posel.

Až potud byla Abrahamova cesta obětí. Bůh si přál, aby se vydal s Jicchákem na cestu, aby ho vyvedl na tuto horu, aby postavil oltář a položil na něj spoutaného syna, ale ve chvíli,

kdy Abraham sáhl po noži, aby zabil, oznámil Bůh: Dost! Až potud. A proto se také naši učenci vystříhají užívat i obratu „oběť Jicchákova“, který dává příležitost i k falešné interpretaci, a pojmenovávají celou událost tím, čím vyvrcholila, to jest „akéda Jicchák“, spoutáním Jicchákovým.

Když Abraham „pozvedl oči svých“, spatřil za sebou berana, kterého pak obětoval místo svého syna.

Za památné noci východu z Egypta, kdy Věčný, buď požehnán, sestoupil, aby pobíjel prvorozené Micrájima a vyvedl z jeho otroctví své prvorozené, syny Jisráele, símě Abrahamovo a Jicchákovo, Jisraelité pojídali ve svých domech beránka a anděl smrti překročil jejich domy. „Tento měsíc (nisán) bude vám hlavou měsíců, bude vám prvním z měsíců roku... Desátého dne tohoto měsíce vezmete každý sobě beránka, beránka pro každý otcovský dům... Beránka dokonalého, samce ročního, buďto z ovcí nebo koz... A budete ho střežit až do čtrnáctého dne měsíce a zabijete ho, celé shromáždění obce jisraelské, v podvečer. A vezmete z krve jeho a dáte na obě veřeje a svrchní trám dveří v domech, v nichž ho budete jíst. A budete jíst této noci maso, pečené v ohni, a nekvašené chleby nad hořkými bylinami budete jíst. A nesmíte ho jíst vařeného ve vodě, nýbrž jen pečeného v ohni, od hlavy jeho, s nohama, a včetně vnitřností. A nenecháte z něho do rána ničeho, a co by zůstalo, spálíte v ohni.“

„Bůh vyhlédne si jehně“, pravil Abraham, stoupaje na horu Moria, a základ pesachové hostiny beránka, respektive jehně, byl položen akédou Jiccháka. A Boží obětí berana. *Tento beran*, zástupně obětovaný za Jiccháka, byl podle Talmudu stvořen v předvečer sedmého dne, v předvečer prvního *šabatu*. Věčný, buď požehnán, choval jej pak od té doby až do okamžiku, kdy jej mohl dát lidem výměnou za lidskou oběť, k *zabití* namísto *spoutání* beránka lidského.

Jicchák, spoutaný na obětišti, toť spoutaný budoucí smích. Smích, ležící spoutaný na stromech rajských. To tedy žádal Bůh, aby mělo smysl dát Abrahamovi jako zástupnou oběť již zdávna k tomu vyhlédnutého berana. A když pohlédneme na Jisrael v celých jeho dějinách, zda nevidíme národ, pevně spoutaný jasně vymezenými zákony, 613 příkazy a zákazy, ke slávě Boží a posvěcování Božího Jména, včetně i toho *smíchu*, spoutaného v židovský *vtip*? A kolikrát již byl vyveden na obětiště, aby znovu sestoupil z výšin a pokračoval, spoutaný jako dřív, ve své neuvěřitelné cestě dějinami?

Osmého dne po narození je židovské dítě pevně spoutáno rukama vlastního otce, aby mu byla obřízkou způsobena bolest. Obřízka žaludu pak připomíná Jisraelitovi jeho spoutání jako základní pečeť. Když třináctého roku chlapec dospěje do mužného věku, je spoután příkazy tefilin a studiem Tóry. Stává se „bar micva“, schopným a povinným plnit všechny příkazy Božího zákona, aby se učil volit mezi dobrým a zlým dobro. Konečně po smrti je rezolutně spoután nanovo: hliněné střepy zakrývají jeho ústa a oči, aby odpočíval v pokoji a nestrašil. Pompa, s jakou se nechávali pohřbívat Egyptané, je přímo úměrná strohé prostotě, s níž je Boží podoba vrácena adamě, zemskému zrcadlu, prach prachu.

Pesachová hostina beránka tedy není obětí, kterou by lidé obětovali Bohu, nýbrž naopak, je upomínkou na spoutání Jiccháka a na berana, jehož Bůh obětoval lidem. Té noci pojídal Jisrael Boží jehně, a protože je pojídal, a protože jeho krví poznačil veřeje svých domů, anděl smrti překročil domy v nichž jehňátko jedl. A on zůstal naživu. Zatímco synové Micrájima, mocného utlačovatele, kteří neznali Věčného, buď požehnán, byli vydáni Smrti.

Spoutání Jiccháka není však připomínáno jenom v nisánu, prvním měsíci roku, ale také v tišri, sedmém z měsíců, jenž je počátkem roku kalendářního. Již v měsíci předcházejícím, elul, určeném k rozjímání a hledání míry ve vztahu k Bohu, je přikázáno troubit na šofar, beraní roh. Avšak troubení na šofar o Roš Hašana je už výzvou k pokání a obrácení. V Roš Hašana je otevřena kniha Života a každému v Jisraeli je určen osud v následujícím roce. Kdo

bude žít a kdo zemře, kdo bude zdrav a kdo bude nemocen atd. Teprve na Jom Kippur se však osud pečeti a deset dnů mezi Novým rokem a Dnem smíření je dáno každému, aby obrácením, návratem k Bohu, před jeho Tvář, změnil soudní výrok.

Jom Kippur je však proto Dnem smíření, že se v tomto dni Věčný, buď požehnan, skutečně se svým lidem *smíří*, a to bez ohledu na množství jeho vin, v ten den zapečetěných. Troubení na šofar Bohu připomíná odhodlanost Abrahamovu a vydanost Jicchákovu, před Svatého předstupuje *popel Jicchákův* a je dostatečným důvodem k tomu, aby se Svatý smířil s živým potomstvem spoutaného. Čistoty a bezúhonnosti tedy, zcela v souladu s Tórou, nemůže člověk nabýt ani dokonalým plněním všech 613 příkazů a zákazů, ale *jinak* nalezením své míry ve vztahu ke Stvořiteli, pouze navrácením se před jeho Tvář. Sebedůkladnější snaha o dokonalost nevede nikam, jenom když člověk „chodí před Tvář“, stává se dokonalým.

Myšlenka smíření je logickým vyústěním poznání Věčného, buď požehnan, jako Boha milujícího, milosrdného a odpouštějícího. Ale tato *skrytá* tvář Boží není v žádném rozporu s tvář k nám, živým, přivrácenou, jež je přísná, stroze spravedlivá a *žárlivě* střežoucí *jinak*. Uzavření smlouvy mezi Bohem a Abrahamem dělo se natřikrát. Poprvé uzavřel Bůh s Abrahamem smlouvu „mezi kusy“, podruhé ji Abraham stvrdil aktem obřizky, a konečně potřetí ji korunoval na hoře Moria. Tato smlouva je závazná pro obě strany, a když ji Jisráel vypovídá, Bůh ho z pochybení a nevěry vyvádí dopadem *trestu*. Takové pojetí vztahu mezi člověkem a jeho Stvořitelem, zdůraznění otcovské prchlivosti a trestající žárlivosti, Boží *autoritativnosti*, je mnoha lidem proti mysli. Judaismus se ho však nemůže vzdát, a to proto, že nejen odpovídá Tóře, ale i proto, že je zkušenostně zažito. Židé vědí, že *požehnaní a prokletí* jsou faktickými a sesterskými variantami jejich údělu. Buď chodíme před tvář Boží a žijeme *dobře*, anebo porušujeme svou cestu, naše kroky nás svádějí *mimo Skutečnost*, z tváře Boží, a tím na sebe přivoláváme prokletí.

Všechna slova, označující v hebrejštině prokletí, jsou synonymy odříznutí, oddělení, planosti a zkázy. Také Abraham však o sobě řekl: arírí, jsem proklet, zničen, jsem tedy stejného rodu jako *Kain* a jako Náchaš v zahradě Eden. A zde také končí paralela mezi stromem a člověkem, protože větve odříznuté od životodárného kmene, jsou beznadějně mrtvé, zatímco „prokletí“ mezi lidmi, ti, kteří v té nebo oné formě opakují pád Adamův, okoušejí *trest* za své minulé se s pravdou, a protože *chyba* nemůže nést k bolestnému vyjevení se chyby, stávají se z nich „zasvěcení“, Kainem počínaje a Abrahamem následuje na cestě k návratu. Jejich oddělení však *trvá*.

Spoutání Jiccháka je tedy připomínáno na počátku měsíců roku a na počátku roku kalendářního, na pesach v měsíci nisánu a od Roš Hašana po Jom Kippur v měsíci tišri, vždy v čase, následujícím po jarní a podzimní rovnodennosti. Jestliže je však pesachová noc nocí úplňku, na Roš Hašana je Měsíc v novu. Za jarní rovnodennosti stojí Slunce ve znamení Berana a Měsíc v protilehlém znamení Vah, odpovídajícím měsíci tišri, na Roš Hašana je Slunce s Měsícem ve Vahách v konjunkci. Během následujících deseti dnů pokání prochází pak Měsíc znameními Škorpiona, Střelce, Kozoroha - a v Den smíření je ve znamení Vodnáře. Měsíční úplňk nastává v měsíci tišri až s počátkem krátce po Dni smíření následujících svátků Sukkot, Stánků. Tehdy je Měsíc ve znamení Berana a Slunce ve znamení Vah, tedy Slunce je tam, kde o pesach je Měsíc, a Měsíc tam, kde o pesach je Slunce. V přírodním roce jsou pesach svátkem *první* úrody a svátky sukot *poslední* a totéž rozpětí v sobě oba svátky nesou i v pojetí historické rozpomínky a z perspektivy eschatologie.

Jeden den stvoření, jak učí Tóra, začínal v temnotě: „A Země byla pustá a prázdná a tma byla nad propastí a Boží rúach se vznášel nad vodami.“ Proto také každý z dnů začíná královstvím noci, a jelikož dennímu cyklu je analogický cyklus roční, učil rabbi Eliezer (Talmud, Roš Hašana), že svět byl stvořen v měsíci *tišri*, počátkem podzimu, kdy délka noci

začíná být delší než délka dne. A naopak, když Bůh rozhodl a řekl: „Buď světlo! A bylo světlo“, začal vlastní den: nám vychází zjitra Slunce. V roce pak tomuto příchodu *světla* odpovídá měsíc *nisán*, odedky nabývá zase vrchu den nad nocí. „*A viděl* Bůh světlo, že je dobré, a rozlišil Bůh mezi světlem a tmou. *A nazval* Bůh světlo Dnem a tmu nazval Nocí, a byl večer a bylo jitro, *jeden den*.“ Tak jako je dítě zplozeno ve tmě a ve skrytosti utvářeno v mateřském lůnu, byl stvořen v lůnu temnoty i svět. A jako dítě přijde „na svět“, aby vidělo a bylo viděno, a aby pojmenovávalo a bylo pojmenováno, tak s příchodem světla Bůh viděl a pojmenoval stvořené. Jako však po dni následuje opět noc, po životě následuje smrt. Slunce životní aktivity zapadá a svět i člověk účtuje své denní počínání: přichází den soudu, soumrak a měsíc tišri. Začíná nový Den, nový Rok, nový Svět, nový Člověk. A jeho činy předchozí jsou sečteny a zváženy a zakládají jeho budoucí osud. Na Východě tomuto dědictví minulosti, zakládajícímu budoucnost, říkají karma. Ale Kóhelet praví: „Hével havalím“, marné je veškeré usilování a zakládání si na jistotách tohoto světa, od majetku po moudrost, marná je každá snaha zachytit se v tomto mocném kolotání. Jestliže však východní mudrcové hledají cestu *vyvázání* se z něho, judaismus naopak celý tento koloběh, daný *stvořením*, přijímá – a to *zásadně*. Svitek Kóheleta, kazatele a shromažďovatele, končí slovy: „Závěr všeho, co jsi slyšel: Boha se boj a ostříhej příkazů jeho, neboť to je v možnostech člověka. Protože každý čin přivádí Bůh k soudu nade vším skrytým, zda dobré je nebo špatné.“ Bázeň Boží je počátkem skutečné Moudrosti, která si nezakládá na pražádné lidské, světské dokonalosti, ale vede k poznání pravé míry Božího díla ve vztahu k Bohu samému, jeho tvůrci. Všechno, co Bůh stvořil, a čemu tedy propůjčil samostatnou existenci, přichází k jeho soudu, aby bylo odděleno dobré od zlého, ve *tříbení* Božího stvoření je jeho *mysl* a tedy i smysl lidské existence a smysl *smlouvy* mezi Bohem a člověkem. Smlouvou se Abraham, Jicchák a Jisráel zavázali na aktivní spoluúčasti na tomto tříbení člověka: v tomto světě pro svět budoucí, v tomto čase pro věčnost, nikoliv pro vlastní spásu, pro vlastní vyvázání se z koloběhu dnů, ale pro všechny rodiny země, aby naplnili smysl Adamova pádu a přemáhali hřích Kainův.

Měsíc tišri, počínaje Roš Hašana, je měsícem smrti, zániku. Protože však člověk neumírá fakticky každoročně, je Roš Hašana nazýván Dnem rozpomínky, Jom hazikaron, připomněním, že všechny mohutnosti člověka jsou prach a popel, a že všechno, čím je, je mu darováno. Tím, kdo se ho nyní přichází zeptat, jak s darovaným životem zacházel. Roš Hašana je však také dnem, kdy byl svět stvořen, a jestliže tomu dobře rozumím, je smrtí člověka člověk počat, a proto říká Kohélet: „Lepší je den smrti než den narození člověka“, vždyť smrtí, jež předvádí Podobu před její Tvář, je počat lepší člověk než ten, který předtím žil, stejně jako bude lepší ten svět, který povstane z trosek světa tohoto.

Ale nežli předstoupíme před milostivou tvář Boží, trávíme deset dnů v temnotách vlastních hříchů a vin. Bolestný zvuk šofaru připomíná i nám míru zla, kterou jsme se poskvřnili. Tak jako sama Země v den stvoření je každý z nás, ať už si to umí připustit nebo ne, pustý a prázdný a temnota se rozprostírá nad tváří propasti. Boží duch se však třepotá nad vodami jako samička ptačí nad hnízdem s mláďaty a desátého dne pokání, v Den smíření, *smíří se Bůh se svým lidem* a prostřednictvím svého lidu s existencí člověka. A to také neznamená, že shledá svůj lid čistý. Dokonce i velekněz budoucího chrámu, tak jako v dobách Serubábelových Jehóšua, předstoupí před jeho tvář v rouchu „posraném“, jak jinak, ale Věčný, buď požehnán, oblékne mu roucho čisté. Tohoto dne slituje se Bůh nad svou Podobou a pozvedne ji z prachu.

Nastávající svátky sukkot jsou proto svátky poslední úrody i v tomto směru. Po dobu jejich trvání nebydlí Jisráel ve svých domech, ale ve stáncích, jejichž zelení prosvítá za dne podzimní nebe a nad níž se v noci klene noc, již se s majestátní pravidelností valí hvězdné Boží Jméno. Bydlení ve stáncích připomíná Jisráeli dobu, kdy žil po východu z Egypta na poušti. Bůh ho po čtyřicet let živil nebeským chlebem, manou, a přiváděl mu vodu. Přesto, že

musil těchto čtyřicet let v poušti trávit za trest, prokázal během nich svou věrnost. Na poušti prošel zkouškou a byla mu darována Tóra a prošel zkouškou, v níž obstál. A to je poslední úroda člověka. „Chod' před mou tváří a budeš dokonalý.“

Se svátky sukkot je proto spojována i předzvěst Dne, kdy Věčný, buď požehnán, sestoupí, aby byl poznán všemi národy světa jako jediný Panovník, a kdy Bůh bude jediný a jeho Jméno bude jediné. Tehdy „z Cionu vzejde Tóra a slovo Boží z Jerušalájm“, aby nikdo již nemohl říci: nevím, neslyšel jsem, neviděl, nevím, o kom mluvíte, když mluvíte o Věčném. Na tento den se Jisráel odedávna upřímně těší.

A proto ostatně je stejně upřímně nenáviděn těmi, kdo připravují předpoklady ke zkáze. „Bude Země nová a nebe nové“, avšak do jaké míry bude musit být obrácen v trosky svět náš, tento svět, je také záležitostí naší. Sedom a ostatní města siddimské roviny byla zničena, protože jejich obyvatelé neznali to, co je „obrátit se“, touž zvěst však nesl Jóna městu Ninive, a když se jeho obyvatelé obrátili, město bylo ušetřeno a Bůh mu odpustil. Věčný, buď požehnán, zná však člověka z jeho nitra a ví, že „pud lidského srdce je zlý od mládí jeho“, a proto zdávna již ohlásil skrze proroky, že v den, kdy se pozvednou národy k válce proti Jerušalájm, vzplane jeho hněv, a když už bude města dobyto, domy vyloupeny, ženy znásilněny, polovina obyvatel ve vyhnanství, „vyjde Věčný a bude s těmito národy bojovat“, tak jako za dnů starodávných. „A stanou jeho nohy na Olivové hoře... a hora se roztrhne zprostředku svého obrovskou proláklinou od východu na západ, takže polovina hory ustoupí na sever a polovina na jih... A nebude toho dne ani světlo, ani tma, bude to *den jeden*, známý jenom Věčnému, ne den a ne noc, a v čase soumraku vzejde světlo. A stane se, že v ten den vyprší živé vody z Jerušalájm, zčásti k moři východnímu a zčásti k moři západnímu, a budou téci v létě i zimě. A bude Věčný Králem nad celou Zemí, toho dne bude Věčný jeden a jeho jméno bude jedno... A to bude rána, kterou Věčný porazí všechny ty národy, které vytáhnou proti Jerušalájm: stoje na nohách svých, rozplyne se maso jeho, oči jeho rozplynou se v jamkách a jazyk jeho rozplyne se v jejich ústech.“ A obyvatelstvo Země, které přežije katastrofu, „od tohoto roku počínaje bude každoročně vystupovat (do Jerušalájm), aby se poklonilo Králi, Věčnému zástupů, a světlo svátek sukkot.“

Jestliže prvního dne měsíce tišri člověk umírá pod tíhou zla, které na sebe uvedl, a desátého dne mu Bůh odpustí a pečeti jeho další osud, nový člověk a nový svět rodí z pološera sukkot. Tehdy přichází Věčný zástupů jako Král, aby vyřešil, co není v lidské moci vyřešit. Zničí existující zlo a nový svět a nový člověk je počat. Jako onoho dne „jednoho“, o něm se píše v Berešit, jako toho jediného dne, dne jedinečného, jenž je znám jenom Bohu, z šera, z ani dne, ani noci, vzejde *světlo*.

Není to jiné světlo, než světlo, jež vzešlo prvního dne. „Bud' světlo! A bylo světlo.“ Ale jako byl tento *jeden den* znám jenom jeho Tvůrci, tak ani světlo toho jedinečného dne není známo lidem. Bůh, protože předvídal, že člověk bude takový, jaký je, a protože viděl, že světlo je *dobré*, „oddělil je od tmy“ pro spravedlivé lidi v budoucím světě, tedy pro nového člověka a nový svět. A tak světlo *poslední* bude světlem *prvotním*.

Když Abraham vystoupil na horu Moria, a postavil oltář, naskládal naň dříví a na ně položil spoutaného Jiccháka, a když vztáhl ruku po obětním noži, zavolání prvního anděla z nebes ho přimělo, aby se *obrátil*, a když pozvedl oči svých, spatřil *za sebou berana*, chyceného za rohy v trní. Za dnů Abrahamových vstoupil jarní bod rovnodennosti, totiž první stupeň *znamení* Berana, do *souhvězdí* téhož jména, a když tedy za těch časů stálo Slunce na pésach ve znamení Berana, stálo i v témže souhvězdí. O pésachové noci pak byl měsíční úplněk viditelný na pozadí souhvězdí Vah. A opačně, když v měsíci tišri zapadalo Slunce ve znamení i souhvězdí Vah, na východě vycházelo souhvězdí *Berana*. To také znamená, že když se Abraham obrátil „a viděl, a hle, beran za ním, chycený za rohy své v trní“, spatřil

nejen beránka z masa a kostí, ale především vycházející souhvězdí Berana, paprsky jehož hvězd byly jakoby zachyceny větvemi trnovníků hory Moria. Ale je-li tomu tak a vyšlo souhvězdí Berana, musilo krátce předtím zapadnout souhvězdí Vah, k němuž byl Abraham při obětování Jiccháka obrácen tváří. Tam právě zapadlo Slunce, protože oběti Bohu či bohům byly přinášeny jen v přesný čas východu a západu Slunce, „babóker“ a „bein haarbájim“, zjitra a v době soumraku. A jestliže Abraham *viděl* souhvězdí Berana, byl už večer. A to konečně také znamená, že obětoval Jiccháka v měsíci *tišri*, v měsíci *soudu a konce*.

Abramovo jméno bylo, jak už víme, zvelebeno o He, protože se Abraham měl stát praotcem Hamónu národů. Také jsme již říkali, že princip Hamónu byl znám jak Kenaáncům, tak Egyptanům a pravděpodobně i jiným národům a byl zobrazován v podobě beraního božstva. Zajímavé také je, že egyptský Amón, jenž později stanul v čele devatera božstev, byl původně čelním ze čtvera, respektive osmera božstev heh. Fakticky starý původ Sefer Jeciry potvrzuje i skutečnost, že vycházejíc z Božího stvoření *slovem*, praví: „Znaku He zůstavil vládu nad *myšlením* a upevnil mu korunu a vzájemně je vytříbil a utvořil jimi *Beránka* v kosmu, a *nisán* v roce...“ Když pak Raši vykládá obrat behibarám ze 4. verše 2. kapitoly Berešitu jako „s He stvořil je“, vychází z výroku Ješajáhova, kde se praví, že „Věčný vytvořil světy s JH“, totiž s Jod a He, s Jod svět budoucí a s He svět tento, v symbolice Ilánu pak prostřednictvím páté sefiry *Síly* a desáté, sjednocující, *Království*. Pátá sefira, nazývaná také Din, Soud, nebo Pachad, Bázeň, je ovšem i centrem, z něhož vyvěrá princip *Zla* jako svodu a trestu. Je sídlem moci *Samaelovy*, moci *levé*, respektive *druhé strany*. A jestliže sefira nad ní, na téže straně Ilánu, totiž Bina, Rozum, bývá ztotožňována se Stromem poznání dobra a zla, svádí ze sefiry Pachad *Náchaš* člověka k pádu a tedy k realizaci světa hazy, tohoto.

Svět byl stvořen ve skrytosti a temnotě. Jeho světlo vzešlo pak v měsíci *nisánu*. Ale toto prasevětlo, *aur*, je světlem jiného světa, než je tento, povstavší Adamovým pádem. Bůh řekl a světlo *bylo*, „vajhí ór“, totéž však lze číst i tak, že světlo *bude*. Přesto však nežijeme v temnotě. Namísto tohoto prvotního světla ozářil Bůh svět kosmickými tělesy, Sluncem, Měsícem, planetami a souhvězdími hvězd. Ovšem světlo, které vydávají, s výjimkou Měsíce a planet, je záře planoucích *ohňů*. Světlo tohoto světa tedy je oheň, týž oheň, který Abram odmítal uctívat jako Boha. „Agni“ Indů a „Agnus Deus“ křesťanského Říma, slova označující Beránka Božího, pojmenovávají ho po pravdě Ohněm Božím. Hebrejščina nazývá ho *Ail*, *Silný*, jménem blízkým slovu, kterým je běžně označován *bůh*.

Ale jak to potom přijde, že Abraham, který odmítal uctívat oheň, vzýval Ela s jeho přívlastky Šaddaj, Eljon a Olam? Jenomže tak tomu není. Když například Malkicedek, šálemský král a velekněz, říkal „Bud' požehnán El Eljon“, Abram k témuž jménu přidal svaté Jméno Věčný, bud' požehnán. Významný rozdíl v přístupu k Bohu je nejpatrnější při srovnání způsobu vzývání Hágar a Abrahama. Když anděl Boží poprvé Hágar zachránil a zvěstoval jí narození Jišmáela, „nazvala jméno Věčného, který s ní mluvil: „Ty jsi El Rájí“, jsi silný bůh, který mne vidí, a tak pojmenovala Věčného, který s ní ve skutečnosti mluvil a jehož neznala. Naproti tomu Abraham, když se usídlil v Beer ševa, „vzýval Jménem *Věčný* Boha věčnosti“, protože znal Jméno Jediného. Oslovoval každou božskou sílu, která ho oslovila, nejsvětějším Jménem toho, který ho oslovil jejím prostřednictvím. Abraham věděl, že žije v *tomto* světě, a že *všechno* v tomto světě je stravováno kosmickým ohněm stejně jako jeho osoba. A až oheň všechno stráví, uhasne.

„A hle, Beran za ním...“ - a on tedy šel, vzal ho a obětoval místo Jiccháka. Stalo se, jak předvídal, když řekl oběma mládencům, jež nechali dole s oslem, „Pokloníme se a vrátíme se“, a jak řekl cestou na horu svému synu: „Bůh vyhlédne si jehně“. Spoutal Berana jako

předtím Jiccháka, položil ho na dříví, vztáhl ruku svou po obětním noži, zabil a potom přiložil k dříví oheň.

Talmud vypočítává sedmero jmen, které má zlý pud. „Svatý, buď pochválen, nazval ho *Zlým*, jak je řečeno: „neboť pud lidského srdce je zlý od mladosti jeho.“ Moše nazval ho *Předkožkou*, jak je řečeno: „Obřezejte předkožku svého srdce“. David nazýval ho *Nečistým*, neboť je řečeno: „Stvoř mi, ó Bože, srdce čisté“, z čehož vyplývá, že je nečisté. Šelomo nazval jej *Nepřítelem*, jak je řečeno: „Hladoví-li tvůj nepřítel, nakrm ho chlebem, a žízni-li, napoj ho vodou, protože tím vršíš žhavé uhlí na hlavu jeho, a Pán ti to odplatí.“ Nečti však ješalem, ale jašlím (smířím ho s tebou). Ješajahu nazývá ho *Překážkou*, jak je řečeno: „Zvažte, zvažte, uvolněte cestu, odstraňte z cesty lidu mého překážku!“ Jechezkél nazval ho *Kamenem*, jak je řečeno: „Odejmu z těla vašeho srdce kamenné a dám vám srdce masité.“ Joél nazval ho *Skrývající se*, jak je řečeno: „Skrývajícího se oddělím od vás.“ „Mistři učí: „Skrývajícího se oddělím od vás“, to je zlý pud, který se skrývá v lidském srdci, a „do vyprahlé a pusté země zapudit“ značí zvláštní místo, kde se nezdržují žádní lidé, které by mohl pokoušet.“

Hygienický důvod obřízky je dnes zřejmý a nutně musil být zřejmý kdykoliv. Obnažením žaludu zabraňuje se ukládání nečistoty a z toho následujícím zánětům a nákaze při pohlavním styku. Hygienické zlo je tedy dáno skrytostí žaludu a skrytostí nečistoty, která se na něm usazuje. Plození dětí pak je ovšem spojeno s šířením nemoci. Od té doby, kdy Adam přijal od své ženy plod ze Stromu poznání dobra a zla, trvá také lidská tendence zahalovat, skrývat *nahotu*, která je nejvíce pocíťována v oblasti pohlavních orgánů. Ale předtím, než pojedl ze zakázaného Stromu, byl Adam nahý a nestyděl se. Povšimněme si toho smyslu „oblékání“, který nemá co činit s praktickou potřebou ochrany proti zimě nebo horku. Nejde vlastně o nic jiného než o zdobenění a skrývání bezbranné nahoty. Kultické *masky* přírodních národů mají smysl stejný: jsou to vyceněné zuby lži. Celkem je totiž jedno, zda se člověk snaží jevit „hezčí“ nebo „mocnější“, až do přišernosti, stále jde o totéž, o skrývání nahoty. „Budete jako Bůh“, slíbil Náchaš ženě, a z toho důvodu také po zakázaném ovoci prahla. Jenomže ve chvíli, kdy Adam z ovoce pojedl a „otevřely se mu oči“, pocítil svoji nahotu jako cosi nepatřičného, *nebožského*, zač se stydí, co chce okamžitě skrýt, a čeho se proto *bojí*. A od té doby *ohražuje* svou nahotu, zastírá ji a tabuizuje. Jakkoliv nutně podléhá této ryzí skutečnosti svého založení, odmítá ji přesto přijmout jako svou skutečnost. Člověk by rád byl vším jiným než sebou, nejraději Bohem samotným, a tragicky pak pocíťuje, že ničím jiným než sebou není. Tato civilizační choroba se šíří stejně zhoubně jako pohlavní nákaza. Staví falešné ideály a vytváří falešnou morálku - a zlý pud nabývá na moci, k jeho ruce jsou již připraveny i armády, vyzbrojené zbraněmi, které mohou zničit s fíkovým listem i „nahého člověka“.

Nóach, když po potopě založil vinici, opil se ve svém stanu vínem a „obnažil se uprostřed stanu“. Jeho syn Cham (Horký) vyprávěl pak o tom kde komu. Ale synové Šem a Jáfet vzali plášť, a kráčejíce do stanu, odvráceni od otcovy nahoty, jeho pohlaví zakryli. Na první pohled se zdá, že vzhledem k tomu, co bylo právě řečeno, není co Chamovi vytýkat, a že spíše nejednali správně oba druzí synové. Nechci se nyní zabývat tímto příběhem víc, než je třeba, připomínám jej jen proto, abych rozlišil mezi *nestoudností a cudností*. V současné době, kdy už civilizační vředy citelně hnisají, vyvředla potřeba nahoty obnažit. Ale způsob, kterým se to děje, je stejnou reakcí na nemoc jako pohlavní exhibicionismus. Na něco se totiž zapomnělo: že to je nemoc, kterou člověk přivedl na svět jedením ze stromu *Poznání*. Nudistické pláže, volná láska a podobné cesty nic neřeší. Vystavovaná nahota je jen dalším způsobem, jak ji skrýt. Naopak radikální obnažení *vědomí naboty* před tváří Boží, zásadní vůle k *neskrývání* se před *pravdou* musí být cudná a nevystavující se, protože je především

osobní. A Bůh tedy Abrahamovi přikázal, aby potvrdil svou smlouvu s ním, tím že před sebou a před každým „sebou“ svého potomstva, obnaží hlavu pohlaví. Tak jako freudovská psychoanalýza ukazuje i Bůh člověku k podstatě onemocnění. Freud byl natolik Židem, aby nepolevil v tomto ukázání ani za cenu, že ztrácel své nejlepší žáky. Také neléčil své pacienty tak, že by jim řekl: Lidičky, svlékněte se! Vedl je však k *rozpomnění* a tedy k obnažení jejich minulosti, která je přivedla do jeho ordinace. Tím, že člověk začne běhat nahatý, se nic důležitého neřeší, protože jeho poranění je hlubší, skrytější, neboť i tělo je oblekem člověka. Aby svého pacienta vyléčil, pomáhá mu Freud obnažit jeho zkušenost, paměť, burcuje jeho mysl k odvaze nahlédnout osobní tabu, vrací ho na cestu poznání sebe, probouzí ho k faktické *svobodě*. „Kde jsi?“ zní stále otázka. „Skryl jsem se, protože jsem se bál, že jsem nahý“, zní ještě pořád *upřímná* odpověď. „Abrahame!“ volá Bůh. A Abraham odpovídá: „Hinění“: Zde jsem, teď jsem, hle já, aj, já. To je odpověď člověka *obnaženého před Bohem*. Jsem tam, kde jsem, a jsem ten, kterým jsem. A proto je také příkaz obřízky pohlaví každého *záchara*, pamatujícího, příkazem k obřezání a obnažení *paměti* a je poukázáním k nutnosti obřezání a obnažení *srdce*, kam móhelův nůž nedosáhne. Nikoliv v pohlaví a nikoliv v hlavě skrývá se Zlý, ukrývá se v srdci, a to tak, že *je* skrývá. Říkáme-li „Já“, neukazujeme přitom ani na hlavu, ani na pohlaví, ale doprostřed prsou. Pohlaví je tabu, poznání je tabu, ale „Já“, které opakujeme takřka v každé větě, je tabuizováno nejmocněji. Tedy: poznej - sám - sebe.

Abraham znal Jméno Věčný, Tetragrammaton, Mošemu však Věčný, buď požehnán, sdělil, že se Abrahamovi v tomto Jméně poznat nedal. Řekl, že se mu dal poznat v El Šaddaj. To bývá překládáno jako Bůh všemohoucí. Etymologie Jména Šaddaj však jednoznačně ukazuje právě tam, kam ukazujeme, říkáme „Já“, totiž k *prsoum*. Šád - jsou prsa, ať již ženská nebo mužská, ať již životadárná mateřská nebo „mužná“, zřídlo sebejisté vlády, moci i násilí. Proto také Šéd je pojem, kterým hebrejština označuje falešné božstvo, *démony* (šedim). A Šaddaj značí tedy docela prostě *naši hrud'*, z níž prýští mléko lásky i jed násilí, odkud mluví člověk i démon. V našich prsou se dal Věčný, buď požehnán, poznat Abrahamovi - a ovšem jako Věčný, buď požehnán. Navštívil ho v jeho prsou jako Bůh a řekl mu, jak se jmenuje. V tomto *Jméně* se mu však poznat nedal. Číselná hodnota Božího jména El Šaddaj je 345 - a tedy táž jako číselná hodnota jména Moše i jména Hašem (Jméno), kterým vyslovujeme Tetragrammaton. EL ŠDJ = MHŠ = HŠM = 345.

V nisánu se Abraham obřezal, v nisánu zvěstoval mu Bůh narození Jiccháka, v nisánu zvelebil jeho jméno o He, v nisánu navštívili andělé Abrahama a Sáru, v nisánu se Sára stala zase ženou, v nisánu byl zachráněn Lot a zničena Sedom, o příštím nisánu, „jako je tento čas živý“, slíbil Bůh Abrahamovi, „že se k němu vrátí a Sára bude mít syna“ - v nisánu se narodil Jicchák a v nisánu byl obřezán. Ono He, kterým Věčný, buď požehnán, zvelebil Abramovo jméno, se realizovalo v něm. Je lidským Beranem a o oběť tohoto Berana, tohoto He, Bůh Abrahama požádal v tišri. „Vezmi svého syna, toho jediného, kterého miluješ, Jiccháka, a jdi sobě do země Moria, abys ho tam obětoval na jedné z hor, kterou ti ukáži.“ Ta výzva znamená: Obětuj Boží oheň, který jsem ti dal. A potom mu Věčný, buď požehnán, dal poznat, co tato oběť fakticky znamená: Spoutej Boží oheň, protože v něm je Zlo. Oheň může ničit i sloužit, spoutej tedy jeho ničivost a uvolni jeho užitečnost, ať, starostlivě pěstěn jako strom, vydává světlo a hřeje, ať hoří, ale neshoří.

A Abraham se obrátil a spatřil stoupat nad východní obzor souhvězdí Berana, byl však zapleten svými světly v trnoví hory Věčného hořkosti. A tohoto Berana, zřídlo Božího ohně, obětuje každoročně Bůh s celým Jisráelem při pesachové hostině za lidského Berana, jímž je otec Jisraelův. Oheň tohoto světa za světlo světa budoucího.

Ale Abraham se přec jen mýlil, když vystupuje s Jicchákem na horu Moria předvídal, že se tam skloní před Bohem a potom se oba vrátí zpátky. Abraham se totiž vrátil k oběma mládencům, kteří dole čekali s oslem, sám, bez Jiccháka. „A vrátil se Abraham k mládencům a zvedli se a šli společně do Beer ševa, a Abraham bydlil v Beer ševa.“ S Jicchákem se však v dalším vyprávění setkáme na místě jiném, v blízkosti Studny Živého, který mne vidí, protože „bydlil v zemi Negev“, více na jih než je Beer ševa, v místech, kde poprvé našel anděl Boží Hágar, vyhnanou z domu Abramova.

Ani Sára však už nežila s Abrahamem v Beer ševa, neboť „zemřela Sára v Kirjat Arba, což je Chebron, v zemi Kenaán, a Abraham přišel, aby pro ni nařikal a oplakal ji.“

Z toho, že zpráva o její smrti přichází bezprostředně po akédě, odvozuje se také, že její smrt byla bezprostřední odezvou předchozí události, z níž asi původně znala jen odhodlání svého muže obětovat jejího syna. I když s určitostí nelze tvrdit, kdy Sára opustila zemi pelištejskou a vrátila se do Kenaánu, tam, kde před zkázou Sedom žili s Abrahamem, přece se zdá pravděpodobné, že se tak stalo až po tom, co Abraham s oslem, oběma mládenci a Jicchákem opustil domov a odešel na sever. Jak se dozvěděla o smyslu jeho cesty, těžko říci, a zda se ještě s Abrahamem nebo Jicchákem viděla, o tom není zpráv. Jedinou nezvratnou skutečností ale je, že spoutání Jiccháka dokonale rozvrátilo Abrahamovu rodinu. Sára žila *sama* v Chebronu, Abraham žil *sám* v Beer ševa a Jicchák žil *sám* v Negevu. Akéda byla křižovatkou, jež rozdělila jejich životy. A každý z nich stál sám před tváří svého dalšího osudu, Abraham v Beer ševa, Sára v Kirjat Arba a Jicchák v poušti u Studny Živého, který mne vidí. Ale místo, kam se odebrala Sára, bylo zase místem, kde se měli všichni znovu setkat: Chebron je místem, kde podle starého podání byli pohřbeni Adam s Chavvou, potom tam Abraham pochoval Sáru, jeho zas tam uložili Jišmáel s Jicchákem, pohřben tam byl i Jicchák s Rebekou a jejich syn Jákob s Leou. Podle jedné tradice říká se Chebronu Kirjat Arba, Město čtyř, právě proto, že je místem odpočinku čtyř dvojic prarodičů *budoucího světa*. A tak rezolutní odchod Sáry z pelištejské země, jakkoliv tragický byl, nese pečeť *té moudrosti*, pro kterou Věčný, buď požehnán, nabádal Abrahama, aby „vyslyšel hlasu své ženy“.

„A bylo života Sáry sto let a dvacet let a sedm let, let života Sáry.“ Raši k tomu poznamenává, že „let“ se opakuje za stovkami, desítkami a jednotkami proto, že ve stu letech byla Sára stejně bezúhonná jako ve dvaceti a ve dvaceti letech stejně krásná jako v sedmi. „A povstal Abraham od tváří své mrtvé a promluvil k synům Chet, řka: Přišel jsem jako host a usadil jsem se u vás: dejte mi do vlastnictví místo pohřební u vás a pohřbím svou mrtvou od tváří své. A odpověděli synové Chet Abrahamovi, říkajíce mu: Slyš nás, pane můj! Jsi uprostřed nás jako kníže Boží. Zvol si z našich pohřebišť pohřebiště pro svou mrtvou. Nikdo z nás ti nebude zbraňovat, abys na jeho pohřebišti pohřbil svou mrtvou. I zvedl se Abraham a poklonil se lidu té země, synům Chet. A promluvil k nim, řka: Je-li vaše vůle, abych pohřbil svou mrtvou od tváří své, vyslyšte mne a proste za mne u Efrona, syna Cochar, aby mi dal jeskyni Machpela, která mu náleží, a která je na konci jeho pole, ať mi ji dá uprostřed vás za plnohodnotné stříbro jako stálé pohřebiště. A Efron bydlil uprostřed synů Chet, i odpověděl Efron Chetijský Abrahamovi do uší synů Chet a přede všemi, kdo procházel branou jeho města, řka: Ne, můj pane, slyš! Pole ti *dám* a jeskyni, která je na něm, také, *dám* ti ji před očima synů lidu mého, a *dám* ti ji k pohřbení tvé mrtvé. - A poklonil se Abraham před tváří lidu té země a pravil Efronovi do uší lidu té země, řka: Vyslyš mne přece! Dám ti stříbro za pole, přijmi je ode mne a pohřbím tam svou mrtvou! A odpověděl Efron Abrahamovi a řekl mu: Poslyš, pane, země má hodnotu čtyř set šekelů stříbrných. Mezi mnou a mezi tebou, co to je? A pohřbi svou mrtvou. A poslechl Abraham Efrona a odvážil Efronovi stříbro, jak mluvil

do uší synů Chet, čtyřista šekelů, přijatelných každému kupci. A tak připadlo Efronovo pole, které je v Machpela naproti Mamre, pole i jeskyně, jež je v něm, a všechno stromoví na poli, které je v celém prostoru jeho kolem dokola, Abrahamovi...“

Abraham přišel do Chebronu, aby pohřbil Sáru, ale nechtěl získat jiné pohřebiště než jeskyni Machpela na poli Efrona, syna Cochar, nechtěl je však získat *darem*, ale *koupit*, aby se stalo jeho majetkem a majetkem jeho rodu. Ono pole bylo naproti Mamre (Elonej Mamre či Elon More), kde před zkázou Sedom a Amory žil se Sárou. Efron byl však nejen vlastníkem onoho pole, ale i vládcem Chebronu, který je nazýván jeho městem. Abraham s ním a on s Abrahamem mluvil také *pouze prostřednictvím* lidu té země, synů Chet. Efron mluvil „do uší“ lidu a pravil, že *dá*, nikoliv tedy prodá, pole s jeskyní Abrahamovi „před očima“ lidu. Vládcem Chebronu, tohoto Města čtyř, byl jak Abrahamovi, který s ním přímo nemluvil, tak Chetejcům, fakticky *neviditelný*. Mluvil však a synové Chet slyšeli jeho slova, adresovaná Abrahamovi. Odpověď na otázku, proč tomu tak bylo a kdo byl vlastně Efron ben Cochar, je dána tímto jménem. Efron ben Cochar znamená *Prach, syn Oslňujícího*.

V dobách pozdějších byl Chebron nazýván Městem čtyř proto, že z něho pocházeli čtyři *anakim*, obři, Šešaj, Achíman, Talmaj a jejich otec Arba (Čtyři). Když Moše poslal z pouště dvanáctero zvědů do země Kenaán, přišli i do Chebronu, kde spatřili syny Anakovy. Jediní dva, Káleb z kmene Jehúdova, a Jehošua z kmene Efraimova, se jich nezalekli, ale ostatních deset nakazilo lid malomyslností. „Viděli jsme tam obry, syny Anakovy, z *nefilim*, a byli jsme v jejich očích jako kobylinky a tak byli jsme i v očích vlastních.“ O těchto „nefilim“ vypráví se v Berešit, že povstali před potopou, když sestoupili synové Boží a brali si sobě dcery Adamovy. „Nefilim byli na Zemi v oněch dnech a také potom, když vcházeli synové Boží k dcerám Adama a ony jim rodily ony heróy, kteří odevždy byli muži Jména.“

Muži Jména jsou i dnes muži, *znalí* Jména, tedy mudrci a vzdělanci, a jak je řečeno, jejich původ lze nacházet v době, kdy došlo ke spojení „synů Božích“ s „dcerami Člověka“. Tóra, podobně ostatně jako jiné staré prameny, např. Hesiodos, podává zprávu o existenci čtyř pokolení lidí. První bylo Kainovo, druhé Hébelovo, třetí Šetovo a čtvrté Nóachovo, popotopní. Ale až do potopy žila vedle sebe dvě lidstva, kainovské a šetovské. Mezi potomstvem Kainovým a Šetovým, jak je vypočítává Tóra, nacházíme však buď táž nebo podobná jména. Třetí z pokolení Šetova jmenuje se Kainan, Jeredovi zase odpovídá Yrád z Kainovců a obě pokolení mají svého Chanocha a Lamecha. Stačí si to uvědomit a pochopíme, že obě tyto větve z kmene Adamova představují historii *jednoho* lidstva.

Když Kain spatřil, že Věčný, buď požehnán, přijal oběť bratrovu a jeho ne, „rozpálilo to Kaina velice a spadly tváře jeho. A řekl Věčný Kainovi: Proč tě to rozpálilo a proč byly strženy tváře tvé? Budeš-li jednat lépe, pozvednu, ne-li, hřích atd.“ Zatímco o Adamovi není v Tóře nikde psáno, že by „padl“, Kainovi Bůh říká: „náflů paneichá“, byly strženy tváře tvé. A v důsledku čeho? V důsledku závidosti a vzplanuvšího *hněvu*. Odkud však byly strženy nebo svrženy tváře Kainovy? Nepochybně *shora*, a proto Věčný, buď požehnán, Kainovi řekl, že je *pozvedne* zase vzhůru, jestliže bude dobrý. A odtud tedy také „nefilím“, padlí nebo svržení, kteří počali své potomstvo s dcerami Adamovými. Jestliže Adam je Podoba Boží a Chavva je Život či Příroda, pak v Kainovi, jak je psáno, „získala Muže s Věčným“, respektive *Oheň* s Věčným, buď požehnán, analogicky k tomu, jak získala Sára Jiccháka. Získala pro tento svět božský oheň Podoby Boží, a proto také není nic přehnaného na tom, je-li Kain se svými tvářemi, tedy v mnohosti se projevující *princip*, nazýván „Bnei Elohim“, Synové Boží. Jak dále víme, po vraždě Hébelu usídlil se „východně od Edenu“, v kraji vyhnanství, ale východně od Edenu usídlil Bůh i cheruby a plamen otáčejícího se meče, aby střežili cestu Stromu Života, Boží Moudrosti, Božího učení, jehož plody dávají člověku život věčný. A Jechezkél nazývá tyrského krále zcela nedvojznačně Cherubem, který v Edenu *byl*. „A

vidoucí synové Boží dcery Adamovy, že jsou *dobré*“, vybírali si z nich ženy a ty jim zplodily potomstvo, které se lišilo od ostatního lidstva zřejmě velkou postavou, ale především silou *intelektu*, znalostí Božího Jména. Tato znalost byla oním *znaméním*, které Věčný, buď požehnán, dal Kainovi, aby ho nezabil nikdo, kdo by ho našel. Historií „nefilím“ nebudeme se však zabývat více, než je třeba. Důležité je, že obývali zemi Kenaán (i když ne všichni Kenaánci byli obry), a že oni to byli, jež synové Jisraele přišli mocí vystřídat.

Když po čtyřicetiletém bloudění pouští, jež bylo trestem za to, že se Anákovců polekali napoprvé, konečně vtrhli do Zaslíbené země, postavil Jehóšua proti Kirjat Arba Káleba s jeho muži. Ti města dobyli a tři Anákovce vyhnali. Teď však zbývalo ještě dobýt Kirjat Séfer, totiž Město Knihy, a Kaleb slíbil muži, který by je dobyl, za ženu svou dceru. To se podařilo jeho příbuznému Otnielovi, ale Aksa, Kálebova dcera, se nespokojila s Otnielovým podílem, a chtěla pole. Nasedla na osla a vydala se za otcem. „Co chceš?“ zeptal se jí Kaleb. „Dej mi požehnání“, odpověděla, „vždyť jsi mne provdal do země Negev, tak mi dej prameny vod. I dal jí prameny horní i dolní“, totiž *pole* s jeskyní Machpela, jestliže se nemýlím.

A kdo byl tedy Efron ben Cochar, jemuž ono pole náleželo předtím, než přišel Abraham? Člověk z masa a kostí to asi již nebyl, spíše *prach*, pozůstatek toho, který byl nazván *Cochav*, oslňující. Již byla řeč o tom, že v jeskyni Machpela, předtím než do ní Abraham uložil Sáru, odpočíval prach Adama a Chavvy. Tato tradice je pravděpodobně odvozena z Knihy Jehóšua, kde je psáno, že Arba byl „Haádám hagadól“, Velký Adam, „baAnakim“, doslova „v Anakovcích“.

Kult předků není tak nesmyslným náboženstvím, jak se nám současným lidem, kteří jsou ochotni udělat si kult z každé pitomosti, jen když má řádně materiální punc, může zdát. Kult předků vychází prostě z toho, že já, který žiji dnes, v sobě nesu všechny ty, kteří se přímo podíleli na mé současné existenci, a že tedy „já“ je mnohonásobným otiskem prvotního otisku a tedy do značné míry i jeho *vůlí* a jím samým. S učením o dědičnosti se toto primitivní náboženství docela dobře snáší. A tak, jestliže Anákovci v Kirjat Arba znali prostě svůj rodokmen a věděli, že pocházejí z Velkého Adama, jehož prach tlel v jeskyni Machpela, věděli stejně dobře, že týž Velký Adam je v nich, neustále v jejich středu, neviditelný, ale jejich vnitřnímu sluchu *přítomný*: skrytý vládce Kirjat Arba.

Podle Tóry i Knihy Jehóšua zplodil Anak Arba tři syny. Jmenovali se Šešaj, Achíman a Talmaj. Když Kaleb dobyl jejich město, podařilo se mu pochopitelně jen je *vyhnat* (jako se vyhánějí zlí duchové z těla duševně chorého), protože to z nich, co bylo živé, bylo v lidech, respektive bylo lidmi, a co z nich našlo mír, byl popel Adama v jeskyni Machpela. Šešaj je obdobou jména třetího Adamova syna Šeta. „Šeš“ je šest obdobně jako „šet“, což mimochodem osvětluje i význam Šeta jako Božího *vkladu*. Zatímco Chavva v Kainovi *získala*, Šeta Věčný, buď požehnán, do jejího lůna *vložil* - na místo Hébel, kterého Kain zabil. Achíman znamená „Kdo je bratr můj?“, což odkazuje na výkřik, který zastavil Kaina při útěku od bratrova mrtvého těla: „Ajé Hébel achícha?“ - „Kde je Hébel bratr tvůj?“ A je-li tedy Achíman přízvisko Kainovo, pak Talmaj, což znamená *Zbrázděný*, zřejmě mnoha ranami, kterými Kain zbrázdil tělo Hébelovo - a nezapomínejme, že na *poli*, kam bratra vylákal, je Hébel. A ono místo na poli, kde byl pohřben, bylo pak i místem, kde byl pohřben i jeho bratr, který ho zavraždil, Kain, a kde leží i prach Šetův: prach prvního člověka, protože stejně tak jako Arba znamená *čtyři* a shrnuje v jednotu otce a jeho tři syny, jsou tři synové Adamovi Adamem samým, jeho trojitým otiskem.

Tito čtyři jsou člověkem i nadále, protože jsou lidským fundamentem. Potopa zničila veškeré lidstvo, ale protože zůstal naživu Nóach, vystoupili z archy zase čtyři: Nóach se svými syny Šemem, Chamem a Jáfetem. Pokud bude člověk na tomto světě existovat, bude v sobě nosit živé napětí této trojice, sjednocující se v něm samém a bolestně se třibící ve skutečnou Podobu Boží.

A tu tedy přišel Abraham k synům Chet a žádal je, aby mu dovolili pohřbít mezi nimi svou mrtvou. Ale nejen to, žádal je, aby ji směl pohřbít v jejich pohřebišti nejsvětějším, v jeskyni Machpela, na poli, kde byl prach toho, jenž byl oslňující Boží podobou. Co víc ale! Nechtěl toto pohřební místo dostat darem, chtěl je *koupit* - a na tomto svém požadavku ve vši účtě trval, i když Velký Adam, Efron, zprvu tuto možnost odmítal. Nešlo o maličkost. Vždyť měla-li být Machpela koupena Abrahamem, knížetem Božím, ztratili ti, kterým dosud náležela, nárok nejen na ni, ale i výsadní právo strážců Edenu. Abraham nepřišel, aby obelstil nevědomé a koupí pohřebiště získal nárok na pole v zemi Kenaán. Jeho podivuhodný rozhovor s Adamem byl naopak zcela otevřený a srozumitelný jak jim dvěma, tak synům Chet, jejichž prostřednictvím se odbyval. Zde přicházel *nový člověk*, který se zodpovědně hlásil k člověku prvotnímu. K jeho prachu chtěl přidat prach své ženy, prach svůj a prach těch, kteří z něho vyjdou, aby svým životem *vykoupil* Podobu Boží a vrátil ji před její Tvář.

A proto se také, jak si troufám se domnívat, Raši mylí, když vykládá Efronovo přistoupení na Abrahamovu žádost a svolení, že tedy pole Machpela prodá, jako kupeckou chtivost po penězích. A právě tak je nesprávný jeho výklad, že když je v této souvislosti napsáno jméno Efron a chybí mu zde písmeno „waw“ (prolongační), znamená to, že patřil k lidem, kteří jednou říkají to „a“ podruhé ono. (Waw v hebrejštině slouží jako spojka „a“.) Když totiž Efron Abrahamovi nabídl pole s jeskyní Machpela za „čtyři sta šekelů stříbrných“, adresoval mu otázku: „Mezi mnou a mezi tebou, co to znamená?“ A v této souvislosti právě je vypuštěn „waw“ ze jména EFRN, jehož číselná hodnota pak dává rovných 400. A co to znamená?

Číslem 400 končí řada hebrejských číslic a jeho znakem je *Tau*, poslední znak hebrejské abecedy. V novějším kvadratickém písmu Tau již ztratilo svůj původní tvar, který si až do té doby podržovalo, totiž tvar *kříže*. Přesto si však Tau jako slovo význam *kříže jako znamení konce* (například smlouvy) ponechalo. Je desateronásobkem „mem“, čtyřiceti, a stonásobkem „daletu“, čtyř. A pohledme, jaké slovo dává jejich součet 444: *Demut*: zrcadlová *podoba*, otisk, neboť „v den, kdy stvořil Bůh Adama, bi-demut Elohim, v podobě Boží ho učinil“. Čtyřka nebo hebrejsky *Arba* je východiskem Podoby, čtyřicítka je jejím naplněním, a čtyři sta je jejím dovršením. Ale i když přičteme k Efronovi jeho „waw“, dostaneme 406, neboli Taw, jak se foneticky T vyslovuje a jak je docela prostě označováno *znamení*. (K tomu ještě maličkost, která snad nikoho neurazí: součet počátečních písmen jmen Adama, Kaina, Šeta a Hévela dává též součet jako Efrón s Wawem, zatímco rovných 400 dostaneme součtem K(aina) a Š(eta), když vypustíme ze čtveřice A(dama) a H(ebela), kteří dohromady dávají zmíněný waw.)

Z této perspektivy potom ovšem nabývá na významu rozhodující Boží slovo, s nímž byl Adam vypovězen ze zahrady Eden. Bůh vypočítává člověku strasti a utrpení jeho budoucího života, ale označuje mu také dobu, kdy jich bude *zproštěn*. „V potu chřípí svých budeš jíst chléb, dokud se nevrátíš k zemi, protože z ní jsi byl vzat: neboť *prach* jsi a k prachu se musíš *vrátit*.“ Dokud se nevrátíš: tím je míněno, že faktické dějiny člověka jako Boží Podoby *začaly* tím, že Bůh *vzal Podobu ze zrcadla*, Adama z adamy (země), a dovrší se, až se Podoba do zrcadla adamy zase vrátí, poněvadž *jedině odtud* ji Věčný, buď požehnán, může opět přijmout. Ale slovy „dokud se nevrátíš“ je také řečeno, že tento *návrat* Podoby před její Tvář je otázkou její *volby*. „Šúvú, šúvú, bnei Adam!“ volá od té doby Věčný, buď požehnán: „Vraťte se, vraťte se, synové Adamovi!“

A tímtež znaméním konce, totiž kříže, totiž prachu, totiž Adama, totiž člověka, vyzbrojil Věčný, buď požehnán, *Kaina*, aby ho nikdo *nezabil a aby dokonal svou pouť*, a když „vyšel z tváří Boží“, aby se před Tvář Boží zase vrátil. Až přemůže *hřích*, který se usídlil před jeho prahem a bude před Věčným, buď požehnán, tím, čím člověk je. Dokud nebude *prach* znít lidskému srdci osvobodivě, bude hřích přemáhat jeho.

Abraham dobře pochopil otázku, kterou mu položil Efron ben Cochar, a proto mu synové Chet *dovolili*, aby od nich koupil pole s jeskyní Machpela, za 400, za *Tau* dovršení, nebo, chcete-li, za kříž, který vzal na sebe a odkázal k nesení a donesení svému potomstvu, vykoupil prach Adamův, koupil pole s jeskyní Machpela i se stromovím na něm k *stálému držení* a pole s prachem Adamovým, Hévelovým, Kainovým a Šetovým tak významně *stouplo* na ceně, jak je psáno: „Vajákom hasadé vehameará...“, „pozvedlo se pole to i jeskyně“ k Abrahamovi.